

પ્રાથમિક સંગીત

[ભા. ૧ લો.]

પ્રો. શંકરરાવ ગ. વ્યાસ

પ્રાથમિક સંગીત

[ભાગ ૧ લો]

લેખક

પ્રો. શંકર ગણેશ વ્યાસ, સંગીતપ્રવીણ

વ્યાસ ભુવન, હિંદુ કોલની,

દાદર (મુંબઈ)

પ્રકાશક

સંગીત પ્રકાશન મંડળ

મુંબઈ : અમદાવાદ

કિંમત આઠ આના

આવૃત્તિ ૪ થી

સંવત ૧૯૯૬

*

પ્રત ૧૦૦૦

સને ૧૯૪૦

મુદ્રક : મણિલાલ પુ. મીસ્ત્રી, બી.એ.
આદિત્ય મુદ્રણાલય • રાયખડ : અમદાવાદ

નિવેદન

ઈશ્વરકૃપાથી 'પ્રાથમિક સંગીત' ગુજરાતી ભાગ ૧ લાની ચતુર્થ આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરવાનો સુસમય મને મળ્યો તે બદલ આનંદ થાય છે.

અખિલ ગૂજરાત કાઠિયાવાડ તથા ભારતવર્ષના દરેક પ્રાંતમાં વસતાં ગૂજરાતી રસિકોને 'પ્રાથમિક સંગીત' બહુ જ લાભદાયક નિવડયું છે. ચાલુ આવૃત્તિમાં થોડો ઘણો સુધારો કર્યો છે. દરેક રાગની—**સ ર ગ મ**—બહુ જ સહેલાઇથી વિદ્યાર્થી યાદ કરી શકે એવી સુગમ બનાવી આપી છે. લક્ષણ ગીતો યાદ કરવાથી રાગનાં આરોહ અવરોહનાં બધાં કાનુનો સંગીતમય હોવાથી ગાતાં રસ પડે છે. આ વખતે નાનાં નાનાં બાળકોને બીજ તથા હિંદી ભાષાનાં ગીતો ગાવામાં કંટાળો ન આવે તે માટે સહેલા અર્થ અને સુંદર સ્વરરચનાવાળાં ગૂજરાતી ભાષાનાં ગીતો આપ્યાં છે. તે ગીતો બનાવી આપનાર અમદાવાદના જાણીતા વિદ્વાન **પંડિત કૃપાશંકર શાસ્ત્રીજી** છે. અમારી વિનંતિને માન આપી ગીતો બનાવી આપવા તેમણે જે શ્રમ લીધો તે બદલ હું તેમનો ઉપકાર માનું છું.

છેવટે સંગીતરસિકોને નમ્ર વિનંતિ છે કે કોઇ પણ કળા હસ્તગત કરવી હોય તો કષ્ટ કરવાની જરૂર છે. કષ્ટ વગર સુખ અને શાંતિ મળવાની નથી એવો નિયમ છે. માટે આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરતી વખતે કોઈ પણ રીતે ઉતાવળ કરવી નહિ. શિક્ષકના કહ્યા પ્રમાણે ધીમે ધીમે દરેક રાગ ખૂબ મહેનતથી યાદ કરવો જોઈએ. મને આશા છે કે એ રીતે અભ્યાસ કરવાથી વિદ્યાર્થીઓને સંગીતનો સંપૂર્ણ આનંદ મળી શકશે.

૧ જાન્યુઆરી
સને ૧૯૪૦

ભવદીય,
શં. ગ. વ્યાસ

અનુક્રમણિકા

પ્રાથમિક સંગીત

[ભાગ પહેલો]

શાસ્ત્રીય વિભાગ

પ્રશ્ન–સંગીત એટલે શું?

ઉ૦—સંગીત એટલે ગાયન, વાદન અને નૃત્ય. એકલા ગાયનને પણ સંગીત કહેવામાં આવે છે.

પ્ર૦—સંગીત શીખવાથી મનુષ્યજીવનમાં શા શા ફાયદા થાય છે?

ઉ૦—શારીરિક, માનસિક અને ધાર્મિક એ ત્રણે પ્રકારના ફાયદા થાય છે. શરીરને સ્ફૂર્તિ અને તંદુરસ્તી મળે છે; જીવનમાં મન ઉપર થયેલી ખરાબ અસર દૂર કરે છે, અને ઉત્સાહ આપે છે. ઈશ્વરભક્તિ માટે સંગીત એ ઘણું જ મહત્ત્વનું સાધન મનાયું છે.

પ્ર૦—સંગીત શીખતી વખતે પહેલાં શું શીખવું પડે છે?

ઉ૦—પહેલા સ્વરોનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ.

પ્ર૦—સ્વર કેટલા છે?

ઉ૦—સ્વર સાત છે અને તેને સપ્તક કહે છે.

પ્ર૦—શું સાત સ્વરોમાંથી જ રાગરચના કરાય છે?

ઉ૦—ના. એક સપ્તકમાં મનુષ્યના કાનથી સાંભળી શકાય અર્થાત્ સંભળાય એવા બાવીસ નાદ છે. એ બાવીસ નાદમાંથી ખાસ મહત્ત્વના નાદો ઉપર પ્રાચીન વિદ્વાનોએ સાત સ્વર સ્થાપન કર્યા છે. એનાં નામ ષડ્જ, રિષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, ધૈવત અને નિષાદ અથવા સા, રે, ગ, મ, પ, ધ, ની—એ પ્રમાણે છે. બાકીના પંદર નાદ આ સ્વરોના ઊંચા, નીચા પ્રકાર ગણાય છે. બાવીસ નાદોનું 'શ્રુતિ' એવું પ્રાચીન નામ છે. અત્યારના સમયમાં સાત સ્વર અને એના પાંચ વિકૃત પ્રકાર મળી બાર સ્વરોમાં રાગવ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. પ્રાચીન રાગોમાં વિદ્વાનોએ બાવીસ સ્વરોનો ઉપયોગ કરેલો છે; પરંતુ સ્વરોના

બારીક ભેદ સમજવામાં મુશ્કેલી પડતી હોવાથી ફક્ત બાર સ્વરોમાં કામચલાઉ રાગની સમજ પાડવામાં આવે છે. જેમ જેમ સંગીતનો પ્રચાર વધતો જશે તેમ તેમ બાવીસ ભેદમાં રાગરચના કરવી પડશે અને બાવીસ સ્વરને પ્રમાણ માનીને વિદ્યાર્થીઓને રાગ સમજાવવા પડશે.

પ્ર૦—સપ્તક કેટલા છે?

ઉ૦—સપ્તક અનેક છે પણ સામાન્ય રીતે મનુષ્યનો અવાજ ત્રણ સપ્તકથી વધારે નથી હોતો એટલે પ્રચારમાં ત્રણ જ સપ્તક ગણાય છે.

પ્ર૦—ત્રણ સપ્તકોનાં શાં નામ છે અને તેમાં કેવો ભેદ છે?

ઉ૦—મંદ્ર, મધ્ય અને તાર. મંદ્રનો અવાજ હૃદયમાંથી નીકળે છે, મધ્યનો અવાજ કંઠમાંથી અને તાર સપ્તકનો અવાજ તાલુ-સ્થાનમાંથી નીકળે છે.

પ્ર૦—આરોહ, અવરોહ કોને કહે છે?

ઉ૦—સ્વરોની ચઢાવવાની ક્રિયાને આરોહ કહે છે અને ઉતારવાની ક્રિયાને અવરોહ કહે છે.

પ્ર૦—રાગ એટલે શું?

ઉ૦—સપ્તકમાંથી કાનને મધુર લાગે તેવા સુંદર સ્વરોના સમૂહને રાગ કહે છે.

પ્ર૦—રાગ બનાવવાનો અર્થ શો?

ઉ૦—રસને મદદ કરવી (ભાવનોદ્દીપન) એ રાગ બનાવવાનો મુખ્ય હેતુ છે. પ્રાચીન મુખ્ય રાગોમાં સુંદર રસોત્પત્તિ થાય છે. તેથી જ કેટલાં યે વર્ષોથી લોકો જુના રાગ ગાય છે, છતાં શ્રોતાઓને દરેક વખતે તેમાં નવીનતા લાગે છે એ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી વાત છે. જે રાગમાં સ્વતંત્ર રસ ઉત્પન્ન નથી થતો તેને 'રાગ' એ નામ ન આપવું જોઈએ. એને ફક્ત રાગનો પ્રકાર સમજવો એ જ ઉચિત છે.

પ્ર૦—રાગ કેટલા છે?

ઉ૦—સ્વતંત્ર રસ ઉત્પન્ન કરનારા રાગોની સંખ્યા પચીસ-ત્રીસથી વધારે નથી.

પ્ર૦—વાદી-સંવાદી સ્વર કોને કહે છે?

ઉ૦—દરેક રાગના મુખ્ય સ્વરને વાદી અને તે સ્વરને મદદ કરનાર સ્વરને સંવાદી કહે છે. વાદી પૂર્વાંગમાં હોય તો સંવાદી ઉત્તરાંગમાં હોય છે. એક જ અંગમાં બંને સ્વર ન હોઈ શકે.

પ્ર૦—પૂર્વાંગ અને ઉત્તરાંગ એટલે શું?

ઉ૦—સાત સ્વરોના બે ભાગ કરી પહેલા ભાગને (સા, રે, ગ, મ) પૂર્વાંગ અને બીજા ભાગને (પ, ધ, ની, સા) ઉત્તરાંગ કહે છે.

પ્ર૦—પાંચ વિકૃત સ્વર કયા છે?

ઉ૦—રીષભ કોમલ, ગાંધાર કોમલ, મધ્યમ તીવ્ર, ધૈવત કોમલ અને નિષાદ કોમલ. ષડજ અને પંચમ સ્વર વિકૃત નથી થતા એવો નિયમ છે. મધ્યમની વિકૃતિને તીવ્ર કહે છે.

પ્ર૦—સ્થાઈ અને અંતરો કોને કહે છે?

ઉ૦—ગીતનો જે વિસ્તાર મંદ્ર અને મધ્ય સપ્તકમાં થાય છે તેને સ્થાઈ અને મધ્ય અને તાર સપ્તકમાં જે વિસ્તાર થાય છે તેને અંતરો કહે છે.

પ્ર૦—તાલ એટલે શું?

ઉ૦—ગીતનો સમય માપવાને માટે હાથથી જે તાલી વગાડાય છે તેને તાલ કહે છે.

પ્ર૦—તાલની જે ગતિ (પ્રમાણ) હોય છે તેનું નામ શું?

ઉ૦—લય.

પ્ર૦—લય કેટલા પ્રકારની હોય છે અને તેનાં નામ કયાં?

ઉ૦—લય ત્રણ પ્રકારની હોય છે. તેનાં નામ વિલંબીત, મધ્ય અને દ્રુત. વિલંબીતથી બમણી મધ્ય લય અને મધ્ય લયથી બમણી દ્રુત લય હોય છે.

પ્ર૦—ગીતની સાથે તાલની શી જરૂરિયાત છે?

ઉ૦—તાલ એ શબ્દનો અર્થ 'સુવ્યવસ્થિત' એમ વ્યવહારમાં પણ કરવામાં આવે છે. ગીતને વ્યવસ્થિત તથા હિસાબમાં રાખવા માટે તાલની જરૂરયાત છે. તાલથી ગીતના રસનું પોષણ પણ થાય છે. જેમ કોઈ તળાવને સુંદર ઘાટ બાંધવાથી તે મનોહર દેખાય છે તેમ ગીતમાં તાલથી સુંદરતા આવે છે.

નોટેશનનો પરિચય

~	બે માત્રાની નિશાની
—	એક ,, ,,
•	અડધી ,, ,,
‿	પા ,, ,,
≈	આધ પા ,, ,,
S	ઉચ્ચારણ (દીર્ઘ સ્વર ઉચ્ચારવો)
,	વિશ્રાન્તિ (સ્વર પહેલા આવે છે.)
ग॒	કોમળ સ્વરનું અક્ષર આડું લખેલું હોય છે.
मा	તીવ્ર સ્વર માટે દીર્ઘ અક્ષરે લખેલું હોય છે.
सां	તાર સપ્તકનાં સ્વર ઉપર લીટી છે.
नीं	મંદ્ર સ્વર ઉપર મીંડું લખેલું છે.
|	સરળ લીટી અસ્થાઈની પૂર્ણતા બતાવે છે.
||	સરળ ડબલ લીટી અંત્રાની શરૂઆત બતાવે છે.
|||	સરળ ત્રણ લીટીઓ ગીતની પૂર્ણતા બતાવે છે.
नीध नीध	બારીક ટાઈપમાં બતાવેલા સ્વર ઉપરથી મોટા સ્વર ઉપર ઘસીટથી આવવું (કન સ્વર)
+	આ નિશાની તાલની ખાલી (કાલ) બતાવે છે.
૧, ૨, ૩	આ આંકડાથી તાલના ખંડ બતાવવામાં આવે છે.

આ પુસ્તકમાં આવેલા

તાલ અને તેના બોલ

त्रिताल मात्रा ८ ताली १-३-७-खाली ५

धा धीं धीं धा धा धीं धीं धा
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
१ ३

धा तीं तीं ता ता धीं धीं धा
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
+ ७

एकताल मात्रा ६ ताली १-३-५-६-खाली २ अने ४

धीं धीं धा त्रक तूना कत्ता धा त्रक धी ना
○ ○ ○⌣⌣○○ ○○ ○⌣⌣○ ○
१ + ३ + ५ ६

दादरा मात्रा ६ ताली १-४

धा धी ना धा ती ना
— — — — — —
१ ४

झपताल मात्रा १० ताली १-३-८-खाली ६

धी ना धी ना ती ना धी धी ना
— — — — — — — — —
१ ३ + ८

स्वराभ्यास

१ सा रे ग म प ध नी सां सां नी ध प म ग रे सा ||

२ सा रे ग | रे ग म | ग म प | म प ध | प ध नी | ध नी

सां | सां नी ध | नी ध प | ध प म | प म ग | म ग रे |

सा ग रे ||

३ सा रे ग म | रे ग म प | ग म प ध | म प ध नी | प ध

नी सां | सां नी ध प | नी ध प म | ध प म ग | प म ग रे |

म ग रे सा ||

४ सा ग रे सा | रे म ग रे | ग प म ग | म ध प म | प नी

ध प | ध सां नी ध | ध नी सां ध | प ध नी प | म प ध म |

ग म प ग | रे ग म रे | सा रे ग सा ||

९ सा ऽ | सा रे | सा रे ग | सा रे ग म | सा रे ग म प |

सा रे ग म प ध ऽ | सा रे ग म प ध नी | सा रे ग म प ध

नी सां | सां नी ध प म ग रे सा | नी ध प म ग रे सा

ध प म ग रे सा ऽ | प म ग रे सा | म ग रे सा |

रे सा | सा ||

પ્રાથમિક સંગીત

[ભાગ ૧ લો]

રાગ ભૂપાલી

આ રાગમાં મધ્યમ અને નિષાદ સ્વર વર્જિત છે. તેની જાતી ઔડવ છે એટલે ફક્ત પાંચ જ સ્વરો આવે છે અને તે બધા શુદ્ધ છે. આ રાગ રાત્રે પહેલા પ્રહરમાં ગવાય છે. આ રાગમાં ગંધાર સ્વર "વાદી" એટલે મુખ્ય છે. સંવાદી સ્વર ધૈવત છે. આ રાગની પ્રકૃતિ ગંભીર અને શાંત છે. ધૈવત સ્વરનું પ્રમાણ આ રાગમાં થોડું છે. ધૈવતનું પ્રમાણ વધારવાથી "દેસકાર" રાગની છાયા માલમ પડે છે. ગંધાર સ્વર લેતી વખતે પંચમનો "કણ" લેવાથી મધુરતામાં વધારો થાય છે. આ રાગમાં પંચમ અને ગંધારની સંગત ઘણી જ મહત્વની છે. ઘણું કરીને ભૂપાલી રાગનો ઉઠાવ ગંધાર સ્વરથી થાય છે. કોઈ કોઇવાર સા અથવા પ થી પણ થાય છે. આ રાગની પકડ પગ, ધપગરેગ, એમ છે.

આરોહ–અવરોહ

सा रे ग प ध सां सां ध प ग रे सा

રાગ વિસ્તાર

१ सा, सारे, सा, सारेग, गरे, सारे, साधं पंधंसा.

२ सागरे, गरे, गप, गपध, पगरे, गपगरे, रे सारेगरे, साधंपंधंसा.

३ सारेगप, प, गरे, गपध, धप, पगरे, गपध, सां, धप, पगधप, गप, गरे, गरेसाधं, पंधंसा.

४ गरे, गपधपगरे, पधसांसां धपगरे, पगपधपगरे, पगरेसा, रेसा, धं सा।

५ सारेगप धसां, सां, रेंसां, गंरेंसां, पधसांरें गरे, सांरें, सांधसां, पधसांधप, पध, पगरे, पगधपगरे साधं, पंधंसा।

સરગમ–ત્રિતાલ

प ग ध प ग रे सा रे | ग प ग ध प ग रे ग रे सा ऽ
o o o o o o o o | – o o o o – o o o o o
\+ ७ १ ३ + ७

रे ग प | ध सां रें सां ध प ग रे || ग ग प ध सां सां सां |
o o o | o o o o o o o o || o o o o — o o
१ ३ + ७

सां रें गं रें ऽ सां ध प ग रें सां रें सां ध सां ध | प ध प
o o o o o o o o o o o o o o o o | o o o
१ ३ + ७ १

ग प ग रे सा |||
o o o o o
३

રાગ ભૂપાલી

લક્ષણ ગીત નં. ૧ ત્રિતાલ

ભૂપ રૂપ ગંભીર શાંત રસ, મ–ની વરજીત ઓડવ સબ ગાવત—અંત્રા૦ રૂચિર તૃતીય સુર સોહત વાદી, પ–ગ સંગત ધૈવત સંવાદી ગેય પ્રથમ નિસ

ધસા ધપગરે સાધં ॥ ૧ ॥

सा ग रे सा धं सा रे | ग रे ग ध प ग रे ग ग प ध सा
० ० ० — ० ० ० | – ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
ભૂ • પ રૂ પ ગં • | ભી ર શાં • ત ર સ મ ની વ ર જી
\+ ૭ ૧ ૩ + ૭

सा प | ध सा ध प ग रे सा धं || ग ग ग ग प प सा ध |
० – | ० ० ० ० ० ० ० ० || ० ० ० ० ० ० ० ० |
ત ઓ | ડ વ સ બ ગા • વ ત || રૂ ચિ ર તૃ તી ય સુ ર |
૧ ૩ + ૭

सा सा सा सा रे सा ध ध ध सा सा रे | सा रे ग रे सा ध
— ० ० ० ० — ० ० – ० ० – | ० ० ० ० ० ०
સો હ ત વા • દી પ ગ સં ગ ત ધૈ | વ ત સં • વા •
૧ ૩ + ૭ ૧ ૩

प ग ग ग प प ध प | ध सा ध प ग रे सा धं |||
– – ० ० ० ० ० ० | ० ० ० ० ० ० ० ० |||
દી ગે ય પ્ર થ મ નિ સ | ધ સા ધ પ ગ રે સા ધં |||
\+ ૭ ૧ ૩

રાગ ભૂપાલી

ગીત નં. ૨ ત્રિતાલ

મંગલ મય જય વાણી ગજાનન, વિચરહુ નિત ભક્તન હૃદ કાનન.—અંત્રા૦ વીણા ધારિની ગાવત રાગિની ભૂપાલી રસ શાંત વાહિની, કરહુ સુલભ સંગીત કલા ખની. ॥૧॥

प ध सां ध प ग रे सा रे | ग ग रे ग प ध ध ग ग ग ग

◡ ◡ o o o o o o o | – o o o o o o o o o o

મં • • ગ લ મ ય જ ય | વા ણી ગ જા • ન ન વિ ચ ર હુ

\+ ૭ ૧ ૩ +

प प ध प | ध सां ध प ग रे सा सा || ग ग प सां ध |

o o o o | o o o o o o o o || – – – o o

નિ ત ભ • | ક્ત ન હુ દ કા • ન ન || વી ણા ધા રિ ની

૭ ૧ ૩ + ૭

सां सां सां सां रें सां सां ध ध सां रें रें | सां रें ग रें सां ध

— o o o o o o — — — o o | o o o o o o

ગા વ ત રા • ગિ ની ભૂ પા લી ર સ | શાં • ત વા • હિ

૧ ૩ + ૭ ૧ ૩

प ग ग ग ग प प ध प | ध सां ध प ग रे सा सा |||

– o o o o o o o o | o o o o o o o o

ની ક ર હુ સુ લ ભ સં • | ગી • ત ક લા • ખ ની

\+ ૭ ૧ ૩

રાગ ભૂપાલી

ગીત નં. ૩ ત્રિતાલ

સુરા સુર ભજત મુનિવર શંકર, સમદરશી પ્રભુ હર ગિરિજાવર—અંત્રા૦ જટાજૂટ શિર ગંગ બિરાજે, કર ત્રિશૂલ અહિ ભૂષણુ સાજે, ઉગ્ર વેષ અત હૃદય દયા ધર ॥૧॥

सा सा प

प ग प ग रे सा रे | धं धं सा रे ग प ग रे ग ग प ध सा

० – ० ० ० ० ० | ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० —

સુ રા સુ ર ભ જ ત | મુ ન વ ર શં • ક ર સ મ દ ર શી

\+ ૭ ૧ ૩ + ૭

ध प | ध सा ध प ग रे सा रे || ग ग प प ध ध | सा सा

० ० | ० ० ० ० ० ० ० ० || ० – – ० ० ० | — ०

પ્ર ભુ | હ ર ગિ રિ જા • વ ર || જ ટા જૂ ટ શિ ર | ગં ગ

૧ ૩ + ૭ ૧

सा सा रे सा ध ध ध सा सा रे रे | सा रे ग रे सा ध प

० ० ० — ० ० ० — ० ० ० | ० ० ० ० ० ० –

બિ રા • જે ક ર ત્રિ શુ લ અ હિ | ભૂ • ષ ન સા • જે

૩ + ૭ ૧ ૩

ग ग प प ध प | ध सा ध प ग रे सा रे |||

– ० – ० ० ० | ० ० ० ० ० ० ० ०

ઉ ગ્ર વે શ અ તિ | હૃ દ ય દ યા • ધ ર |||

\+ ૭ ૧ ૩

રાગ ભૂપાલી

ગીત નં. ૪ એકતાલ

જય મહિષાસુર મર્દિની, જય કરવીર નિવાસિની, જગદંબા જગજજનની, શરણાંગત જન તારીણી.—અંત્રો૦ સંહારી દાનવ ગણુ, અભય કરતી સુર મુનીજન, મહિમા તુજ ગાયે સુજન, વિબુધ વંદ્ય તૂં ભવાની ॥૧॥

ध सा ध प ग रे ग प ग रे सा सा | सा धं सा रे ग ग प
ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο | ο ο ο ο – ο ο
જ ય મ હિ ષા • સુ ર મ ર દિ ની | જ ય ક ર વી ર નિ
૧ + ૩ ૫ ૬ ૧ + ૩ +

ग प ग रे | ग ग ग प ध सा ध सा सा सा | ध सा रे ग रे
ο ο ο ο | ο ο – ο ο ο – ο ο ο | ο ο ο ο ο
વા • સિ ની | જ ગ દં બા • જ ગ જજ ન ની | શ ર ણાં • ગ
૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩

सा ध सा ध सा रे सा ध प ग प ‖ ग ग प ध सा ध सा
ο ο ο | – – ο ο ο ο ο
ત જ ન તા • • • રી • ણી • ‖ સં હા રી • દા • ન
+ ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

सा सा सा | ध सा ध सा रे रे सा रे सा ध प प | सा ग
ο ο ο | ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο | ο
વ ગ ણુ | અ ભ ય ક ર તી સુ ર મુ નિ જ ન | મ હિ
૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧

रे ग रे सा ध रे सा ध प प | ग प ध सा सा ध सा रे सा
‿ – ० ० ० ० ० ० ० ० | ० ० ० — ० ‿ ‿ ‿ ‿
• મા તુ જ ગા • યે સુ જ ન | વિ શુ ધ વં દ તુ • • •
+ ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

ध प ग रे सा रे |||
‿ ‿ ‿ ‿ ० ०
ભ • વા • • ની
૫ ૬

રાગ ભીમપલાસી

આ રાગમાં ગંધાર અને નિષાદ કોમલ આવે છે. આરોહમાં રિષભ અને ધૈવત વર્જ છે, એટલે આ રાગની જાતી ઔડવ સંપૂર્ણ બને છે. આ રાગની પ્રકૃતી શાંત છે. મધ્યમવાદી અને ષડ્જ સંવાદી મનાય છે. આ રાગમાં ધનાશ્રી (ભીમપલાસી અંગની) અને ધાની રાગના મીશ્રણ ન થાય તે માટે ખુબ સાવચેતી રાખવી પડે છે. રાગનો ઉઠાવ "નીંસામ, ગ્મગ્પ, ગ્મ, નીંસામગ્રેસા" આ પ્રમાણે થાય છે. પંચમનું પ્રમાણ ઘટાડીને મધ્યમનું પ્રમાણ વધારવાથી આ રાગનું ખરૂં રુપ દેખાય છે. પંચમનું પ્રમાણ વધી જવાથી ધનાશ્રી થઈ જાય છે. ગંધાર, નીષાદની સંગતી દેખાડવાથી ધાની રાગ થાય છે. આ રાગ બપોરે ગવાય છે.

આરોહ અવરોહ

नीं सा ग् म प नी सां सां नी ध प म ग् रे सा.

રાગ–વિસ્તાર

सा सा
१ नीं, नीं, पं नीं सा ।

सा सा
२ नीसाम, ग साग्मग्रेसा, नीनीसा ।

३ नीसाम, ग्मग्प, पग्म, नीसाग्रेसा ।

४ नीसाग्मपनीधप, धमपग्म, साग्मप, ग्मग्रेसा, ग्मपनी, पनीधप,धमपग्म, ग्मपनीधप, धपमग्म, ग्मपपग्मग्रेसा

सा सा
नीनीपनीसा ।

५ ग्मपनीसा, नी, नी, पनीसा, पनीसाग्रेसा, रेसानी, सानीधप, पधमपग्म, मग्पमनीपसानीधप, ग्मपग्म ग्रेसा ।

સરગમ-ત્રિતાલ

नी ध प ध म प ग म | प ग म ग रे सा रे नी सा ग ऽ म
+ ७ १ ३ + ७

प नी | सा नी ध म प ग ऽ म || प प ग म प ग म | प नी
१ ३ + ७ १

प नी रे सा नी सा म ग रे नी रे | सा नी ऽ प म प ग म ||
३ + ७ १ ३

રાગ ભીમપલાસી

લક્ષણ ગીત નં. ૫ ત્રિતાલ

રાગિની વર ભીમપલાસી, સોહ મૃદુ ગ-ની ચઢત ન રિ-ધ સુર, અંશ મધ્યમ આદિસુર અનુચર—અંત્રા૦ તૃતીય પ્રહર દિન સમય સુહાવન, મધુર શાંત રસકો સરજાવન, મન ભાવત સંગત પ ગ મ ગ રે સા, નીં સા મ ગ મ સુર જીવન વરસી ॥૧॥

नी ऽ प प नी सां रें नी सां नी ध म प ग सा ग म | प ऽ
રા • ગી ની • • • વ ર ભી • મ પ લા • સી • | સો •
૧ ૩ + ૭ ૧

म ग म ग रे नीं नीं सा म ग रे नीं सा | म ऽ ग प प म
હ મૃ દુ ગ નીં ચ ઢ ત ન રિ ધ સુ ર | અં • શ મ ધ્ય મ
૩ + ૭ ૧ ૩

नी प नी सां रें सां नी ध म प || प प प प म प ग म प
આ દિ સુ • ર • અ નુ ચ ર || તૃ તી ય પ્ર હ ર દિ ન સ
+ ૭ ૧ ૩ +

नी प नी सां सां सां | नी नी नी सां सां सां सां प नी सां
મ ય સુ હા વ ન | મ ધુ ર શાં ત ર સ કો • •
૭ ૧ ૩ +

रे सा रे नी ध म प | नी नी ध प म प ग सा ग म प ग
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
• સ ર જા • વ ન | મ ન ભા • વ ત સં • ગ ત પ ગ
૭ ૧ ૩ +

म ग रे सा | नीं सा म ग म प नी प नी सा रे सा रे
○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ – ○ ○ ○ ○ ○
મ ગ રે સા | નીં સા મ ગ મ સુ ર જી • • • વ ન
૭ ૧ ૩ + ૭

नी ध म प |||
○ ○ ○ ○
વ ર સી • |||

રાગ ભીમપલાસી

ગીત નં. ૬ એકતાલ

શામ સુંદર સખી મનહર, દેખ દેખ જમુના તીર ખેલત સંગ ગોપ નગર—અંત્રા૦ નંદ રાની જશોદા વિધિ ભાગનકી મૂર્તી સરજી, જોગી જન ધ્યાન વરજી, હોત મગન ગોપન ઘર ॥૧॥

नी ध म प ग म प ग म ग रे सा | म ग प म प नी प नी
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | – ○ – ○ ○ ○ ○ ○
શ્યા • મ સું દ ર સ ખી મ ન હ ર | દે ખ દે ખ જ મુ ના તી
૧ + ૩ + ૫ ૬ | ૧ + ૩ + ૫

सा सा | प नी सा रे सा रे नी सा नी ध प म ध प ग म ||
○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
• ર | ખે • • • લ ત સં ગ ગો • પ • ન • ગ ર ||
૬ ૧ + ૩ ૫ ૬

प प ग् म म प नी प नी सां रें सां नी सां | नी नी नी सां
નં દ રા • ની જ સો દા • • • વિ • ધિ | ભા ગ ન કી
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩

प नी सां रें नी ध म प | प नी सां ग् रें सां नी सां नी ध
મૂ • • • તિં સ ર જી | જો • ગી • જ ન ધ્યા • ન વ
+ ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

म प | नी प नी सां सां प नी सां नी ध प ग् म |||
ર જી | હો ત મ ગ ન ગો • • • પ ન ધ ર |||
૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

રાગ ભીમપલાસી

ગીત નં. ૭ ત્રિતાલ

ખેલો ખેલો નંદલાલ હમસન, હોરી રંગીલી બ્રિજ ભવનન કી રસીલી સખી સબ, આઈ દેખન—અંત્રા૦ ખૈંચ ખૈંચ રંગ છાંડત સબ પર, રંગ રંગી સખી રૂપકી આગર, અત માનીની રાધા નટ નાગર ॥૧॥

नी ध प ध म प सां | नी सां नी ध प म प ग् म प ग् म
ખે લો • ખે લો નં દ | લા • • લા • હ મ સ ન હો રી રં
+ ૭ ૧ ૩ +

ग़ रे सा | नीं नीं सा म ग़ रे सा म ग़ प म नी प नी सां |
० ० — | ० ० ० ० ० ० — ० ० ० ० ० ० ० ० |
ગી · લી | પ્રિ જ ભ વ ન ન ક્રી ર સી લી · સ ખી સ ખ |
૭ ૧ ૩ + ૭

प नी सां रें सां रें नी ध म प || प प प म प ग़ म | प नी प
० ० ० ० ० ० || – ० ० ० ० ० ० | ० ० ०
આ · · · ઈ · દે · ખ ન || ખેંચ ખેં · ચ રં ગ | છાં · ડ
૧ ૩ + ૭ ૧

नी सां सां सां सां नी नी सां सां सां सां | प नी सां रें सां
० ० ० ० ० — ० — ० ० ० | ०
ત સ ખ પ ર રં ગ રં ગી સ ખી | રૂ · · · પ
૩ + ૭ ૧

रें नी सां नी ध प नी नी ध प म प ग़ म ग़ म | प नी प
० ० ० ० ० ० ० ० ० |
ક્રી આ · · ગ ર અ ત મા · ની ની રા · · · | ધા · ·
૩ + ૭ ૧

नी सां रें नी ध म प |||
० ० ० ० ० ० |||
· ન ટ ના · ગ ર |||
૩

રાગ ભીમપલાસી

ગીત નં. ૮ એકતાલ

કુંજ વને હરિ આવ્યા, ચર અચરે મન ભાવ્યા—અંત્રો૦
પૂર્ણ ચંદ્ર નભે વિલસે, કુમુદ વૃંદ જલે વિકસે, રમ્ય પુષ્પ સોહ્યાં. ॥૧॥

सा ग़ म प ग़ म ग़ रे सा ग़ रे सा नीं सा | प नी प नी

o o o o o o o o ‿ ‿ ‿ ‿ o o | o o o o

કું • જ વ ને • હ રિ આ • • • વ્યા • | ચ ર અ ચ

૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

सा रे सा नी ध प म प || प म प ग़ म प नी सा रे सा | प नी

— o o o o ‿ ‿ o || o o o - o o o o o — | o o

રે મ ન ભા • વ્યા • • || પૂ • ર્ણું ચં દ્ર ન ભે વિ લ સે | કુ મુ

૨ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧

सा ग़ रे सा नी सा नी ध प | ध म प ग़ म ग़ म प ||

o o o o o o o o - | - o - o - o o - ||

દ ળું • દ જ લે વિ ક સે | ર મ્ય પુ ષ્પ સે • ભાં • ||

+ ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

રાગ ખમાજ

આ રાગમાં બે નિષાદ આવે છે. ઘણું કરીને આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં કોમળ નિષાદ આવે છે. આરોહ વખતે પૂર્વાંગમાં રિષભ સ્વર ત્યજી દેવાય છે. આ રાગમાં વાદી સ્વર ગંધાર અને સંવાદી નિષાદ છે. સંવાદી ધૈવત રાખવાથી પણ કોઈ જાતની હાની નથી. સ્હવાર શિવાયના કોઈ પણ વખતે આ રાગને ગાવાનો રિવાજ છે. આ રાગમાં શૃંગારસ બહુ જ શોભે છે. સાં, નીધમપધમગ, પકડ છે.

આરોહ અવરોહ

सा, गमपध नी सां सांनीध मपधमग, पमगरेसा

રાગ વિસ્તાર

१ सा, गमप, धपमग, रेसा,

२ गमपध, गमग, पमगरेसा

३ सा, गमपधनीसा, धसानीध, मपधमग, पमगरेसा

४ गमपधनी, सा, पनीसारे धसानीध, गमनीधनी, पध, मपधमगपम गरेगसा ।

५ गमपधनी, सा, सामगरेग नीसा, धसानीध, गमनीधप, मपधगपमग, पमगरेसा

સરગમ-ત્રિતાલ

ग ग सा ग ऽ म प ध | नी ध म प ध म ग म नी ध प ध
o o o o o o o o | o – o o o o o o o o o o
\+ ७ १ ३ + ७

नी सा रे | सा नी ध प म ग रे सा || ग म ऽ नी ध नी
o o o | o o o o o o o o || o o o o o o
१ ३ + ७

प ध | नी सा रे सा नी ध सा ग म ग रे नी सा | प नी ध
o o | o — o o o – o o o – o o o | o o o
१ ३ + ७ १

प म ग रे सा |||
o o o o o
३

રાગ ખમાજ

લક્ષણગીત નં. ૯ ત્રિતાલ

ખમાજ રાગિની ગાવત સબજન, શુદ્ધ સકલ સુર દ્વય નિષાદ ગન, બહુત ન લેત રિષભ આરોહન—અંત્રા૦ ગ-ની નૃપ મંત્રી જનકો સમ્મત, રસ શ્રૃંગાર સુખદ મન ભાવત, ચાલ-ચલત ચંચલ ગંભીરન ॥૧॥

सा ग म प ध नी रे नी सा | नी ध प ध ग प म ग ग म
ઓ - ઓ ઓ ઓ | ઓ ઓ ઓ ઓ ઓ ઓ ઓ ઓ - ઓ
ખ મા જ રા • ગિ • ની • | ગા • વ ત સ બ જ ન શુ દ્ધ
\+ ૭ ૧ ૩ +

नी ध नी प ध | नी सा रे ध मा नी ध प प ध सा रे म रे
સ ક લ સુ ર | દ્વ ય નિ ષા • દ ગ ન બ હુ ત ન લે •
૭ ૧ ૩ + ૭

ग सा रे | नी ध प ध म प ध प म ग || ग म नी ध नी ध
• ત રિ | ષ ભ આ • રો • • • હ ન || ગ ની નૃ પ મં •
૧ ૩ + ૭

नी प ध | नी नी सा नी सा सा सा नी नी नी सा सा सा |
• ત્રી • | જ ન કો • સં મ ત ર સ શ્રૃં ગા ર સુ |
૧ ૩ + ૭

પ	ની	સાં	રેં	ધ	સાં	ની	ધ	સાં	મં	ગં	મં	રેં	ગ	ની	સાં	પ	ધ
૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦	૦
ખ	દ	મ	ન	ભા	•	વ	ત	ચા	•	લ	ચ	લ	ત	ચં	•	ચ	લ
૧				૩				+			૭					૧	

સાં	ની	રેં	સાં	ની	ધ	પ	મ	ગ	‖
				૦			૦	૦	
ગં	•	•	•	ભી	•	•	ર	ન	‖
				૩					

રાગ ખમાજ

ગીત નં. ૧૦ ત્રિતાલ

બાંસરી સુનાદે મધુર તોરી, બિનતી કરત હમ સબ નર નારી—અંત્રા૦ ભૂલી ભૂલી સબ સુધ તનમનકી, મગન હોત સુની ધુન મુરલીકી, ચૈન નાહી નિસ નીંદ સકલ જન છોરી ।।૧।।

ગ	મ	પ	સાં	|	ની	ધ	મ	પ	ની	ધ	પ	મ	પ	ધ	પ	મ	ગ	રે	સા	ગ	
૦	૦	૦	૦	|	૦	–	૦	૦	૦		૦	૦								૦	
બાં	•	સ	રી	|	સુ	ના	દે	•	મ	ધુ	ર	તો	•	•	•	રી	•	•	•	બિ	
૭					૧		૩				+									૭	

પ	મ	ગ	|	મ	ની	ધ	પ	સાં	ની	રેં	સાં	ની	ધ	મ	પ	ધ	પ	મ	ગ		
૦	૦	૦	|	૦	૦	૦	૦					૦	૦								
ન	તી	ક	|	ર	ત	હ	મ	સ	•	બ	•	ન	ર	ના	•	•	•	રી	•		
				૧			૩							+							

रे सा || ग म नी ध नी प ध | नी नी सा नी सा नी सा नी

• • || ભૂ લી ભૂ • લી સ બ | સુ ધ ત ન મ ન કી મ

\+ ૭ ૧ ૩ +

नी नी सा सा नी सा | प नी सा रे ध सा नी ध सा म ग

ગ ન હો ત સુ ની | ધુ ન મુ ર લી • કી • ચૈ • ન

૭ ૧ ૩ +

रे नी सा प ध | सा नी रे सा नी ध प ध म ग ग म प ध

ના • હી નિ સ | ની • • • દ સ ક લ જ ન છો • • •

૭ ૧ ૩ +

म ग रे सा |||

રી • • •

રાગ ખમાજ

ગીત નં. ૧૧ ત્રિતાલ

ભરન જાત જલ હુ પનિહારી, મગ રોકત ઠાડો કુંવર કન્હૈયા, માનત નાહી મટુકીયા મોરી ફોરી—અંત્રા૦ લાગત ડર મોહે સાસ નનંદકો બિન જલ ભર ઘર કૈસે જાઉરી ।।૧।।

प सा नी सा नी रे सा ऽ नी ध प | ग म प ध ग प म ग

ભ ર ન જા • ત • • જ લ • | હું • પ ની હા • રી •

\+ ૭ ૧ ૩

ग म ग म रे ग नीं सा | ग म प ध ग प म ग ग म प प
મ ગ રે • ક ત ઠા ડો | કું વ ર ક ન્હૈ • યા • મા ન ત ના
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

ध प ध नी रे सा ऽ | नी ध प ग म प ध सा नी ध प ग म ||
• • હી મ દુ • • | ફી યા • મોરી ફે • • • રી • • • ||
૧ ૩

ग म ध नी सा नी सा सा | सा नी सा रे सा नी सा नी ध
લા • ગ ત ડ ર મો હે | સા • સ ન નં • દ કો •
+ ૭ ૧ ૩

प ध सा रे म ग रे नी सा | प नी सा रे सा रे नी ध प ध
બિ ન જ લ ભ ર • ધ ર | કૈ • • • સે • જા • • ઉ
+ ૭ ૧ ૩

प म ग म ||
રી • • • ||

રાગ ખમાજ

ગીત નં. ૧૨ ત્રિતાલ

અતી મધુર મધુર તુજ મૂર્તી શામ, એ વસે હ્રદય મુજ કમળે ભ્રમર સમ, સુજે ન મુજ ગૃહ કામ ધામ—અંત્રો૦ કુંજ વિહારી એ ગિરિધારી, નહિ સમાન શત કોટી કામ ॥૧॥

प सां नी ध प म ग सा ग म | प ध ग म रे ग ऽ म प ग

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | – ○ – ○ ⌣ ○ ⌣ ○ ○ ○

અ તી મ ધુ ર મ ધુ ર તુ જ | મૂ ર્તી શા મ એ • • વ સે •

\+ ૭ ૧ ૩ +

म रे ग नीं सा | ग म प ध ग प म ग ग म प प ध सां रें गं |

○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ |

હૃ દ ય મુ જ | ક મ ળે ભ્ર મ ર સ મ સુ જે • ન મુ જ ગૃ હ |

૭ ૧ ૩ + ૭

सां नी सां नी ध प म ग म || ग म ध नी सां नी सां |

⌣ ⌣ ○ ○ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ○ || ○ ○ ○ ○ ○ ○ — |

કા • • મ ધા • • • મ || કું • જ વિ હા • રી |

૧ ૩ + ૭

सां नी सां रें सां नी सां नी ध सां ग म ग रे ग नी सां |

○ ○ ○ ○ ⌣ ⌣ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ |

એ • ગિ રિ ધા • • રી • ન હિ સ મા • ન શ ત |

૧ ૩ + ૭

प नी सां रें सां नी ध प म ग म |||

⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ○ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ |||

કો • • • ટી કા • • • મ • |||

૧ ૩

રાગ દેશ

આ રાગમાં બે નિષાદ આવે છે. આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં કોમલ, ઘણું કરીને આરોહમાં ગંધાર અને ધૈવત વર્જ્ય છે. પણ ગંધારનો નિયમ બરાબર પળાતો નથી. જેમકે સા રે ગ મ ગ રે, આ રાગની પકડ રેમપધમગરે આવી જાતની છે. મગરે આ સ્વરોને મીંડ સાથે લેવાથી રાગ સ્પષ્ટ થાય છે. આ રાગમાં વાદી સ્વર પંચમ અને સંવાદી સ્વર રિષભ છે. ઘણું કરીને બપોરે અને રાત્રે આ રાગને ગાવાનો રિવાજ છે. કરૂણ શૃંગારરસ આ રાગમાં દેખાય છે.

આરોહ અવરોહ

नीसारेमपनीसा सानीधपधमगरे, पमगरेगनींसा

રાગ-વિસ્તાર

१ नींसारेम, गरे, गनींसा

२ नींसारेमप, पध, मगरे, गनींसा

३ रेमपनीधप, पधमगरे, पमगरे गनींसा

४ रेमपनीसा, नीरेंसारेंनीधप, पधमपधमगरे, रे मपधमगरे गनींसा

५ मपनीसारे, गनीसा, नीरेसारे नीधप, रेमपनीधप, धमप धमगरे, पमगरे गनींसा

સરગમ-એકતાલ

रे रे म प ध म ग रे नीं ऽ सा | प रे रे म प नी ध म प |
— ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | — — ○ ○ ○ ○ ○ ○ — ○ |
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

नी सा रे नी ऽ ध प ध म ग रे सा ‖ रे रे म रे म प नी
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ‖ — ○ ○ ○ ○ ○ ○
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

सा नी सा | नी सा रे म ग रे नी सा रे नी ध प | प रे सा
○ ○ — | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○
૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

रे नी ध प ध म ग रे सा |||
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ |||
૩ + ૫ ૬

રાગ દેશ

લક્ષણ ગીત નં. ૧૩ ત્રિતાલ

ગુની ગાવત રાગિની દેસકો, અતી મધુર મધુર દોઉ નિષાદ લઈ—અંત્રા૦ ૫-રિ વાદી સંવાદી સોહત, ચઢત અલ્પ ગ-ધ સબ કોઉ સમ્મત, રૈન દિના જેહી ગાવત જન ॥

म प प नी सा रे नी ध प ध म म | ग रे ग सा नीं सा रे
○ ○ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ — ○ — ○ ○ ○
ગુ ની ગા • • • વ ત રા • ગિ ની | દે • સ કો અ તી મ
+ ૭ ૧ ૩ +

ग सा रे म म प प | नी सा नी सां रें सां नी ध || म म म
ધુ ર મ ધુ ર દો ઉં | નિ ષા • • દ • લ ઈ || પ રિ વા
૭ ૧ ૩ +

प नी | सां सां रें नी सां सां नी नी नी सां सां नी सां |
દિ સં | વા દી સો • હ ત ચ હ ત અ હ્પ ગ ધ |
૭ ૧ ૩ + ૭

नी सां रें सां नी ध म प रे म रे म प ध म प | प नी सां रें
સ બ કો ઉ સ • મ્મ ત રે • ન દિ ના • જો હિ | ગા • • •
૧ ૩ + ૭ ૧

सां रें नी ध |||
વ ત જ ન
૩

રાગ દેશ

ગીત નં. ૧૪ ત્રિતાલ

કાન્હ મધુર બન બન્સી બજાવત, નાચત ખેલત સંગ ગઇ ગોપન—અંત્રા૦ નાદ મધુર ચહું ઓર નિનાદત, જલ થલ નભ ચર સુન સુખ પાવત, બિસરત નિજ નિજ નિડુ સુભાઉ ॥૧॥

रे ग सा रे म म प प | नी सा रे नी नी ध प प नी सा रे
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | — ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○
કા • ન્હ મ ધુ ર બ ન | બ ન્સી બ જા • વ ત ના • ય ત
\+ ૭ ૧ ૩ +

नी ध प | प ध प म म ग रे ग सा || म म म प प नी नी |
— ○ ○ | ○ ○ ‿ ‿ ○ ○ ○ ○ ○ || – ○ ○ ○ ○ ○ ○ |
ખે લ ત | સં ગ ગ • ઈ • ગો પ ન || ના દ મ ધુ ર ચ હું |
૭ ૧ ૩ + ૭

सा सा सा रे नी सा सा नी सा रे म ग रे नी सा | नी सा
— ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○
ઓ ર નિ ના • દ ત જ લ થ લ ન ભ ચ ર | સુ ન
૧ ૩ + ૭ ૧

रे सा नी नी ध प प रे सा रे नी रे सा नी ध | प ध म म
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ‿ ‿ ○ ○ | ○ ○ ○ ○
સુ ખ પા • વ ત બિ સ ર ત નિ જ • નિ જ | નિ હુ ર સુ
૩ + ૭ ૧

ग रे ग नीं सा |||
‿ ‿ ○ ○ ○ |||
ભા • • ઉ • |||
૩

રાગ દેશ

ગીત નં. ૧૫ ત્રિતાલ

બન બન આઇ સખી સુંદરી, બ્રિજ ભૂમીકી નારી રસીલી, ચેરી મુરલીકી ધૂન સુનત ભઇ બાવરી—અંત્રા૦ ગ્વાલબાલ સંગ ખેલ કન્હૈયા, સંગ ગૈયા રંગ રંગકી લૈયા, કર વિશ્રામ કદંબકી છૈયા સાંવરી ॥૧॥

रे म प नी | सा नी सा रे नी ध प प ध प ध म ग रे ग सा
o o o o | — o o o o o
અ ન અ ન | આ • • • ઈ • • સ • ખી • • • સું દ રી
૭ ૧ ૩ +

रे म प नी | सा नी सा रे नी ध प ध प रे प प म म प ध |
o o o o | — o o o o o o o o o
અ ન અ ન | આ • • • ઈ • • સ ખીખિ જ ભૂ • મી • • |
૭ ૧ ૩ + ૭

म ऽ ग | रे रे प म ग रे ग नीं सा , रे म रे म प ध म प |
o | o o o o o o o o o o o o o o
કી • | • ના • રી ર સી • લી • • • યે • રી મુ ર લી કી • |
૧ ૩ + ૭

नी सा रे नी ध प प ध प ध म ग रे ग सा || म म प प नी
— o o o o o o || – o – o o
ધૂ ન સુ ન ત • • • લ • ઈ બા • • વ રી || ગ્વાલ બાલ સં
૧

नी | सा सा सा रे नी सा नी सा रे म ग रे नी सा | प नी
o | — o o o o — o o o o o o o o |
ગ | ખે લ ક ન્હૈ • યા સં ગ ગૈ • યા • રં ગ | રં •
૧ ૩ + ૭ ૧

सा रे सा रे नी ध प प रे रे रे रे ग | नी सा रे नी ध प प
o o o o – o o – – o o | — o o o
• • • ગ કી લૈ • યા ક ર વિ શ્રા મ ક | દં બ કી છૈ • • • યા
૩ + ૭ ૧ ૩

म प ध म ग रे ग सा |||
. . . सा . . व री
+

રાગ દેશ

ગીત નં. ૧૬ દાદરા

વાચે હરિ મધુરી વેણુ, ચારે નિજ ધેનુ, શામ મૂર્તી જોઇને, કુંઠિત ગતી ભાનુ વને—અંત્રા૦ પીત વસન કર ભૂષણ, નીલ કાન્તી હાસ્ય વદન, હરે ચિત્ત યોગી જન, શું જ કીર્તી ગાઉં જને ॥૧॥

प नी सा रे सा रे नी ध | प ध प म ग म | रे ग रे सा
वा . . . चे . ह रि | म धु री वे . णु | चा . रे .
१ + | १ + | १ +

नीं सा | रे म ग रे ऽ | रे रे म म | प नी ध प ध प ऽ |
नि ज | धे . . नु | शा म मू र्ती | जो . ई . . ने . |
१ + | १ + | १ +

नी नी नी सां सां | प नी सा रे नी ध प म प || म म प
कुं ठि त ग ती | भा . . . नु व ने . . || पी त व
१ + | १ + | १ +

नी	नी	|	सां	सां	नी	सां	सां	सां	|	नी	नी	सां	सां	|	नी	सां
સ	ન	|	ક	ર	ભૂ	•	ષ	ણુ	|	ની	લ	કા	ન્તી	|	હા	•
			૧		+					૧		+			૧	

रें	नी	ध	म	प	|	प	रें	रें	ग	|	रें	ग	म	ग	रें	नी	सां	|	नी	नी
•	સ્ય	વ	દ	ન	|	હ	રે	ચિ	ત્ત	|	યો	•	•	ગી	•	જ	ન	|	શું	જ
	+					૧		+			૧		+						૧	

सां	सां	|	प	नी	सां	रें	नी	ध	म	प	||
કી	ર્તિ	|	ગા	•	•	•	ઉ	•	જ	ને	||
+			૧				+				

રાગ સારંગ

આ સુપ્રસિદ્ધ રાગોમાં એક મુખ્ય રાગ છે. આમાં ગંધાર ધૈવત વર્જ્ય છે. બે નિષાદનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં કોમલ. મરે, પમરે આ સ્વર સંગતીથી રાગ વધારે ખુલ્લો થાય છે, આની પ્રકૃતી ગંભીર હોવાથી સામુદાયિક પ્રાર્થના, વીરરસ વગેરે શોભે છે, આ રાગમાંથી અનેક રાગ ઉત્પન્ન થયેલા છે. વાદી સ્વર રિષભ અને સંવાદી પંચમ છે. બપોરે ગવાય છે.

આરોહ અવરોહ

सा रे म प नी सां सां नी प म रे सा

રાગ વિસ્તાર

१ सानींप, नींसा

२ सारे, सारेमरे, सारे, नींसा

३ सारे, मरे, प, पमरे, रेपमरे, मरे, सारे, सानींसा,

४ रेमप, नीपमप, पमरे, रेपमपरे, मपनीपमरे, रेमपमरे, नीं, सा,

५ रेमपनीसा, नीसारे, सारेसानीप, मपनीपमरे, रेम, रेप, मनीपमरे, रेमपमरे, सानींसासा

६ मपनीसारे, सारेमरे रेमरे, सा, नीसारेसानीप, रेम, रेप, मनीपसा, नीपमरे, रेमपनीपमरे, सा

સરગમ-ત્રિતાલ

नीं सा रे म रे प म रे सा रे | नीं सा नीं रे सा नीं सा रे
+ ७ १ ३ +

म रे म प म प नी | प सा नी प म रे || म म म प नी प
७ १ ३ + ७

म प | नी सा ऽ रे सा नी सा रे म रे सा ऽ नी प नी | सा
१ ३ + ७ १

नी ऽ प म रे |||
३

રાગ સારંગ

લક્ષણ ગીત નં. ૧૭ ત્રિતાલ

સારંગ રાગિની ગાવત ગુનિ, ગ–ધવરજીત સુર ઓડવ સ્વરૂપિની, હોઉ નિષાદ રસ વીર માની ॥ અંત્રા ॥ વાદી રિષભ સંવાદી પંચમ, સમય સુસમ્મત યા દિન મધ્યમ સોહત સંગત પનીપમરેસા ॥૧॥

म॒ प॒ | सां ऽ नी॒ प नी॒ प म रे म रे सा नीं सा नीं नीं | सा सा
o o | — o o o o o o o o o o o o o o | — o
સા · | રં ગ રા · ગિ ની ગા · વ ત ગુ ની ગ ધ | વ ર્જી
૧ + ૭ ૧

रे नीं सा रे म म म प म नी॒ प | नी सां नी सां सां नी सां
o o o – o o o o o o o – | o o o — o o o
ત સુ ર ઓ ડ વ સ્વ રૂ · પિ ની | હો ઉ નિ ષા દ ર સ
૩ + ૭ ૧ ૩

प नी सां रें सां नी प | म म म प प नी सां सां रें नी सां सां |
‿ ‿ ‿ ‿ o — o | – o o o o — — — o o o o
વિ · · · ર મા ની | વા દી રિ ષ ભ સં વા દી પં · ચ મ
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

नी सां रें मं रें सां नी सां प नी सां रें सां रें नी॒ प म | प रें
o o o o o o o o o ‿ ‿ ‿ ‿ o o — o o | – o
સ મ ય સુ સં · મ્મ ત યા · · · દી ન મ ધ્ય મ | સો હ
૧ ૩ + ૭ ૧

रे नी सां सां प नी प म रे सा |||

o o o o o o o o o o

ત સં ગ ત પ ની પ મ રે સા |||

૩ + ૭

રાગ સારંગ

ગીત નં. ૧૮ ત્રિતાલ

ખેલે શામ સંગ હોરી ગોરી, પિચકારી તજી રંગ હાથ લઈ, ચલી પકરન, ગહી જાત ન સક હારી ।। અંત્રા ।। સબ સખી મિલ પકરત નંદલાલા, લેપત મુખપર લાલ ગુલાલા, બ્રિજલાલા કર લીલા રસ ભરી ।।૧।।

रे म रे सा रे म प | सां ऽ नी प नी प म म प नी सा रें सा

— o o — o o o | — o o o o o o o o ‿ ‿ o —

ખે • લ શા મ સં ગ | હો • રી ગો • રી • પિ ચ કા • • રી

\+ ૭ ૧ ૩ + ૭

नी प | म प म रे म रे नीं सा म रे प म नी प नी सां | प नी

o o | o o o o o o o o o o o o o o o o | ‿ ‿

ત જી | રં • ગ હા • થ લ ઈ ચ લી પ ક ર ન ગ હી | જા •

૧ ૩ + ૭ ૧

सां रें सां नी प म रे सा || म म म म प प नी नी | सां सां

‿ ‿ o o o o o o || o o o o o o o o | o o

• • ત ન સ ક હા રી || સ બ સ ખી મિ લ પ ક | ર ત

૩ + ૭ ૧

सा सा रे नी सा नी सा रे म रे सा नी सा | प नी सा रे सा
નં દ લા · લા લે · પ ત મુ ખ પ ર | લા · · · લા
૩ + ૭ ૧

रे नी सा नी प म प नी सा रे सा नी प | नी प नी सा नी
ગુ લા · · · લા ખિ જ લા · · · લા ક ર | લી લા · · ·
૩ + ૭ ૧

प म रे सा |||
ર સ ભ રી
૩

રાગ સારંગ

ગીત નં. ૧૯ ત્રિતાલ

સુંદર વનમાલા પેહરીયા, મોર મુગુટ મુરલીવાલા—
અંત્રા૦ કાન લસત મકરાકૃતિ કુંડલ, લોચન ભવઁય વિશાલા,
તિલક ભાલ અધર લાલ ગાલા ॥૧॥

म रे प म रे सा नीं पं नीं सा रे म | सा रे ऽ ऽ प रे रे सा
સું · · · દ ર વ ન મા · · · | લા · · · પે હ રી યા
+ ૭ ૧ ૩

रे म म प प नी सा | प नी सा रे सा रे सा नी प नी प म रे
મો ર મુ ગુ ટ મુ ર | લી · · · વા · · · લા · · · ·
+ ૭ ૧ ૩

सा नीं सा | म म म प प नी नी | सां सां सां रें नी सां सां
– ○ ○ ○ ○ ○ ○ | — ○ ○ ○ ○ ○ ○
• • • | કા ન લ સ ત મ ક | રા કૃ તિ કું • ડ લ
+ ૭ ૧ ૩

नी नी नी सां सां सां सां | नी सां ऽ नी सां रें सां नी प प
— ○ ○ ○ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ – ○
સો ચ ન ભ વ ય વિ | શા • • • • • લા • • તિ
+ ૭ ૧ ૩ +

सां नी सां सां प नी | प नी प म रे म प म रे सा नीं सा ||
○ ○ — ○ ○ ○ | ○ —
લ ક ભા લ અ ધ | ર લા લ • ગા • • લા • • • • ||
૭ ૧ ૩

રાગ સારંગ

ગીત નં. ૨૦ ત્રિતાલ

નભ મંડળ છાઈ રહ્યું જલદે, ટળ્યું અસહ રવિ તેજ અધે—અંત્રા૦ શબ્દ કરતી અતિ કડકડ દામિની, થર થર થરરે સૌ શિશુ દામિની, વીર મને અતિ આનંદે ।।૧।।

म प सां नी प म रे सा रे | नीं सा नीं रे सा ऽ म म म प
○ ○ — ○ – ○ ○ | ○ ○ ○ ○ — – ○ – ○ ○
ન ભ મં ડ ળ • છા ઈ ર | હ્યું • જ લ દે ટ ળ્યું અ સ
+ ૭ ૧ ૩

प नी सा नी सा रे सा नी प म || म म म प प नी नी |
હ ર વી તે • • જ બ ધે • || શ બ્દ ક ર તી અ તી |
+ ૭

सा सा सा सा रे नी सा सा नी नी नी नी सा सा सा |
ક ડ ક ડ દા • મિ ની થ ર થ ર થ ર રે |
૧ ૩ + ૭

नी सा रे सा रे नी प म प म प नी सा रे म रे सा | नी सा
સૌ • • શિ શુ દા • મિ નીવી • ર મ તે • અ તી | આ •
૧ ૩ + ૭ ૧

रे सा नी प म |||
• નં • દે • |||
૩

રાગ કાફી

આ એક સંપૂર્ણ રાગ છે. તેમાં ગંધાર નિષાદ કોમલ છે. કાફી રાગના બે ત્રણ પ્રકાર છે. બીજા પ્રકારમાં બે નિષાદ આવે છે. ત્રીજા પ્રકારમાં બે ગંધાર બે નિષાદ આવે છે. આ પ્રાચીન રાગ છે. આ રાગની પ્રકૃતિ ગંભીર ન હોવાથી આમાં ખ્યાલ ધ્રુપદ ગાવાનો રિવાજ નથી, પણ ન્હાના ન્હાના ગાયનો અથવા હોરી વધારે ગવાય છે. વાદી પંચમ અને સંવાદી રિષભ છે. આ રાગમાં કરુણશ્રૃંગાર રસ છે. રેગ્મપમપ, આ સ્વરોથી રાગની કલ્પના આવી જાય છે. આ રાગના સ્વરોમાં થોડા થોડા ફેરફાર કરીને ગુણીજનોએ અનેક પ્રકાર ઉત્પન્ન કર્યા છે. સ્હવાર શિવાયના કોઇપણ સમયે આ રાગ ગવાય છે.

આરોહ અવરોહ

सारेग्मपधनीसां सांनीधपमग्रेसा

રાગ વિસ્તાર

१ सारेग्, मप, मपमग्रेग्रेसा

२ रेग्मपमप, मपधपग्रे, रेग्मग्रेसा

३ रेग्मपधनी, धपमग्रे, पमधपमपमग्रे, पमग्रे, मग्रेसा नीधनीसा

४ रेग्मपधनी, धपधसां, सांनीधपमग्रे, रेपमपग्रे, रेग्पम ग्रे, रेग्मग्रेसा

५ रेग्मपधनीधप धनीसां नीधसां, पधसांरेंग्रें, ग्रेंसां, नीध-सां, नीसांनीधप मपधनीधपमग्रे, रेग्मप, मग्रेमग्रेसा

સરગમ–એકતાલ

सा रे ग् सा रे ग् म प प | नी ध प सां नी ध प ध प म ग्
ο ο ο — ο – ο – ο | ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
१ + ३ + ५ ६ १ + ३ + ५ ६

रे | म नी ध नी प ध म प म ग् रे सा || प ध नी ध प म प
ο | ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο || ο ο ο ο ο ο ο
१ + ३ + ५ ६ १ + ३ +

ध नी सां सां | ध नी सां रें ग रें सां नी ध प | सां नी ध
५ ६ १ + ३ + ५ ६ १ +

ध प ध प म ग रे सा |||
३ + ५ ६

રાગ કાફી

લક્ષણ ગીત નં. ૨૧ ત્રિતાલ

ગાવત કાફી સુરાગિની જન, મૃદુલ ગ–ની સુર જાતી પૂરન—અંત્રા૦ પ–રી વાદી સંવાદી સુંદર, અતહી સુહાવની લાગત નિસદિન ॥૧॥

सा रे रे ग म म | प ऽ म प ध नी ध प ध सां सां रें नी ध
ગા વ ત કા ફી સુ | રા ગિ ની • • જ ન મૃ દુ લ ગ ની •
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

म प | प ध नी ध प म ग रे सा || प रें रें मं गं रें | सां सां
સુ ર | જા • • તી • પૂ • ર ન || પ રી વા દી સં • | વા દી
૧ ૩ + ૭ ૧

रें नी ध म प ध सां सां रें नी ध म प | प ध नी ध प म
• સું • દ ર અ ત હી સુ હા • વ ની | લા • • ગ ત નિ
૩ + ૭ ૧ ૩

ग़ रे सा |||
० ० ०
સ દિ ન |||

રાગ કાફી [બે ગંધાર બે નિષાદ પ્રકાર]

ગીત નં. ૨૨ ત્રિતાલ

આઇ ઋતુ ફુલવનકી, સુંદર ધુન કોકિલકી, ફૂલી ફૂલી ફુલવારી પાલવ નવ સોહનકી—અંત્રા૦ મંદ મંદ બહત પવન, અત સુગંધ સકલ ભુવન, પ્રમુદિત મન હોત જગત ઋત બસંત જીવનકી ॥૧॥

प म ध प ग़ रे सा रे ग़ ग़ म म प | ग ग म ग म म ध प
० ० ० ० ० ० ० ० – | – ० ० ० ०
આ • • • ઇ • ઋ ત ફુ લ વ ન કી | સું દ ર ધુ ન કો • •
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ +

म रे ग़ रे | ग़ रे म ग़ रे सा ग़ रे सा धं नीं सा | म प ध
० ० – | – ० ० ० ० ० ० — | – ० ०
• કિ લ કી | ફુ લી ફુ • લી ફુ • લ • વા • રી | પા લ વ
૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

नीं सां प ध प म ग़ रे सा रे || म म प ध नी नी सां नी
० ० ० ० ० ० || – ० – ० ० ० ० ०
ન વ સો • • • હ ન કી • || મં દ મં દ બ હ ત પ
+ ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

सां सां | ध सां रे ग़ रे सा सा रे सा नी ध प | सां सां नी
વ ન | અ ત સુ ગં • ધ સ ક લ ભ વ ન | પ્ર મુ દિ
૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ +

ध प म म प ध प म ग़ रे | म प ध सां सां प ध प म ग़
ત મ ન હો • • ત જ ગ ત | ઋ ત ખ સં ત જી • • • વ
૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫

रे सा रे ||||
ન કી •
૬

રાગ કાફી

ગીત નં. ૨૩ ત્રિતાલ

ધન ભાગનકી બ્રિજ સુંદરી, નિત નિરખ નિરખ હરી
પાવત સુખ જેહિ વિમલ મૂરત સુર ધ્યાન ધરી—અંત્રા૦
સુધા સમ બૈન નૈન કમલસે, કોમલ ચિતવન મોહત ચિત ૧

म
रे म प ध नी ध प ग़ रे सा रे | ग़ ऽ म प ध म प ध नी सां
ધ ન ભા • • ગ ન કી • બ્રિ જ | સું દ રી નિ ત નિ ર ખ નિ
+ ૭ ૧ ૩ +

नी ध म प | प ध नी ध प म ग़ रे सा रे ग़ सा रे म म प ध |
ર ખ હ રી | પા • • વ ત સુ ખ જે હિ વિ મ લ મુ ર ત સુ ર
૭ ૧ ૩ + ૭

ધ ની રે સા ની ધ પ મ || પ રે રે રે ગ રે સા | ની ધ પ મ
ધ્યા • • ન ધ રી • • || સુ ધા સ મ બૈ • ન | નૈ • ન ક્ષે
૧ ૩ + ૭ ૧

પ ધ સા સા રે સા ની ધ ની ધ પ | મ પ ધ પ મ ગ રે |||
મ લ સે કો • મ લ ચિ ત વ ન | મો • • હ ત ચિ ત |||
૩ + ૭ ૧ ૩

રાગ કાફી

ગીત નં. ૨૪ ત્રિતાલ

મધુર બંસી રવ સાંભળી કાને, ગોપી જાય ત્યાં ગૃહ સુખ છોડીને—અંત્રા૦ જ્યાં સકળ સુખ રહ્યાં સઘન મળી, મોર મુગુટવાળા વનમાળી, મૂર્તિ શામળી શોભતી વ્રજ વને ॥૧॥

ની ધ પ ગ રે ગ સા રે | પ ધ મ પ ધ સા ધ સા સા રે ગ
મ ધુ ર બં • સી ર વ | સાં ભ ળી કા • ને ગો પી જા • •
૧ ૩ + ૭

રે સા | ની ધ પ મ પ ધ ની સા || ની ઽ ની પ ધ મ મ | પ
ય ત્યાં | ગૃ હ સુ ખ છો • ડી ને || જ્યાં સ ક ળ સુ ખ | ર
૧ ૩ + ૭ ૧

ધ સા ધ સા સા સા સા મ પ ની સા રે ગ રે સા | ની સા રે
હ્યાં • સ ઘ ન મ ળી મો • ર મુ ગુ ટ વા • | ળા • •
૩ + ૭ ૧

। । ।	। । । ।
सा रे नी सा नी ध प ध ध ध नी प ध	ध नी सा रे सा रे
० ० ० ‿ ‿ ० ० – ० – ० ० ०	‿ ‿ ‿ ‿ ० ०
વ ન મા • • ળી • મૂ ર્તી શ્યા મ ળી •	શો • • • ભ તી
૩ + ૭	૧

नी ध म प |||
० ० ० ०
પ્ર જ વ ને
૩

રાગ આસાવરી

આ એક સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન રાગ છે. આની રચના ઘણીજ મધુર હોવાથી દરેકને આ રાગ સહેલાઇથી આવડે છે. ભક્તિભાવયુક્ત કરુણરસ અને કરુણ શ્રૃંગર પોષક આ રાગ છે. આ રાગમાં ગંધાર ધૈવત નીષાદ કોમલ છે. આરોહમાં ગંધાર, નીષાદ વર્જ્ય છે, પણ તાન લેતી વખતે આરોહમાં નિષાદ "મપનીસા" આમ આવે છે. છતાં રાગ હાની થતી નથી એ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી બાબત છે. આસાવરીમાં વાદી સ્વર ધૈવત અને સંવાદી સ્વર ગંધાર મનાય છે. ગાન સમય પ્રાતઃકાલ છે. "મપધ્મપગ્" આ સ્વરોથી આસાવરી ઓળખી શકાય છે.

આરોહ અવરોહ

नी । । म
सारेमपध्सा सानीध्पमपध्मपग्, रेसा

રાગ વિસ્તાર

१ साध्ध्सा

२ सारेम, पग् सारेसा

३ सारेमपध्ध्प, ध्म, पध्मपग्, सारेपग्, रेसा

४ सारेमपध्ध्नीध्प, ध्म, मपनीध्पध्म, पध्मपग्, सारेपग्,
रेसा

५ सारेमप ध्ध् सां, रेंनीध्प, मपनीध्प, ध्म, पनीध्पग्,
सारेपग्, रे, सा,

६ म पनी सां रें गं, रेंसां, रेंनीध्प, ध्म, म पसांध्प, ध्म,
मपनीध्प, मपध्मपग्, रेसा

સરગમ–ત્રિતાલ

प ध म प ग् रे सा रे | म म प नी ध् प रे ग् सा रे म प
o o o o o o o o | o o o o o – – o o o o o o
\+ २ १ ३ + २

ध् सां | रें नी सां ध् प ध् म || म म म प प प ध् | ध् सां सां
o o | o — o o o o o || o o o o o o – | o — o
१ ३ + २ १

रें नी सां रें गं रें सां नी ध् प | रे म प ध् सां सां |||
o o — o – o o o o o | o o o o — — |||
३ + २ १ ३

રાગ આસાવરી

ગીત નં. ૨૫ ત્રિતાલ

આસાવરી રાગિની મધુર, મૃદુલ સુર ગ, ધ, ની, ચઢત ગ–ની વરજ—અંત્રા૦ થાટ સોહે શ્રૃંગાર કરૂણ રસ, ધગ વાદી સંવાદી કહે અસ, ગુનીજન ગાવત દ્વિતીય પ્રહર દિન સુઘર ॥૧॥

, रे म प सां | ध़ प ध़ म प नी ध़ प ग़ रे सा ग़ ग़ ग़ रे सा |
० ० ० – ० | ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०
• આ • આ વ | રી • • રા • ગિ ની • મ ધુ ર મૃ દુ લ સુ ર |
૭ ૧ ૩ + ૭

रे रे सा सा सां सां सां सां नी सां रें सा नी ध़ प || म प ध़
० ० ० ० ० ० ० || – ० –
મ ધ ની ચ ઢ ત ગ ની • વ • ર • જ • || ચા ટ સો
૧ ૩ + +

ध प ध़ | सां सां सां रें नी सां सां ध़ ध़ प ध़ सां सां रें |
० ० ० | — ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० — ० ०
હ શ્રૃં • | ગા ર ક રૂ ણુ ર સ ધ ગ વા • દી સં • |
૭ ૧ ૩ + ૭

सां रें ग़ रें सां नी सां ध़ प ग़ ग़ ग़ ग़ रे सा सा | सा रें नी
० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० – ० ० | ० ० ०
વા • • દી • ક હ અ સ ગુ ની જ ન ગા વ ત | દ્વિ તિ ય
૧ ૩ + ૭ ૧

सां ध़ प म प ध़ प ग़ रे सा |||
० ० ० ० ० ० |||
પ્ર હ ર દિ • ન • સુ ધ ર |||
૩ +

રાગ આસાવરી

ગીત નં. ૨૬ ઝપતાલ

સુમિર મન નામકો, તજ સકલ કામકો, કરત ભવ ાર અરૂ દેત હરિ ચરનકો—અંત્રા૦ મૃદુલ ચિત ભગવાન, પ્રેય ભગત જસ પ્રાન, કહુ માન, અબ માન, મન મિતર ાર ધ્યાન ॥૧॥

सा सा सा सा नी रे सा ऽ ध प ध म ऽ | रे म प ध म प
सु मि र म • न • ना • म को • | त ज स • क ल
१ ३ + + ८ १ ३

ग ऽ रे सा रे सा | ध ध ध सा सा रे म प ध ध | ध ग रे
ा म • को • | क र त भ व पा • र अ रू | दे • त
+ ८ १ ३ + ८ १ ३

सा सा रे नी सा ध म प ‖ म प प ध ध सा सा रे नी सा |
 री च र न को • • ‖ मृ दु ल चि त भ ग वा न • |
+ ८ १ ३ + ८

सा | प ध सा सा रे सा रे ग रे नी ध प | ग ग रे सा सा
• | प्रि य भ ग त ज • • स प्रा • न | क हु मा • न
१ ३ + ८ १ ३

सा नी रे सा ऽ ध म प | रे म प ध सा सा रे ग रे सा नी
અ • બ • મા • ન | મ ન મિ ત ર ખ • • ર ખ્યા •
\+ ૮ ૧ ૩ + ૮

ध प म प |||
• • • ન

રાગ આસાવરી

ગીત નં. ૨૭ ત્રિતાલ

કાન્હા ન કર મોસે રાર અબહી, જા કહિ હો પુકાર લંગર ઝગર, ગગરિયા મોરી દીન્હી ડાર—અંત્રા૦ અંછારા ગહિલો જા જસોદા સો કહી જા, અપને લંગર ધીટ કો સમાલે ॥૧॥

प सा नी सा ध प ध म प ध म प | ग ऽ रे सा रे म म प
કા • • • ન્હ ન ક ર મો • સે • | રા • • • ર અ બ હી
\+ ૭ ૧ ૩

सा नी सा ऽ ध ध म प | ग रे म ग रे सा रे रे सा सा रे
જા • • ક હિ યો પુ | કા ર લં ગ ર • ઝ ગ ર ગ ગ
\+ ૭ ૧ ૩ +

म म प प | ध् सा नी सां रें सां नी ध् प म || म म प नी
ऽ ऽ ऽ ऽ | — — ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ || ऽ ऽ ऽ ऽ
રી યા મો રી | દી ન્હી ડા . . . ર . . . || અં છ રા ગ
૭ ૧ ૩ +

नी ध् प | प ध् सां सां रें नी सां प रें रें रें रें रें सां रें गं |
ऽ ऽ – | ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ — ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ‿ ‿ ऽ |
હી લો જા | જસો દા સો ક લો જા અ પ ને લ ંગ ર થી . . |
૭ ૧ ૩ + ૭

रें सां सां नी सां रें सां नी ध् प म |||
ऽ — ऽ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ |||
ટ કો સં મા . . . લે . . . |||
૧ ૩

રાગ આસાવરી

ગીત નં. ૨૮ ત્રિતાલ

પ્રખર તાપ રવીનો સૌ વિરમ્યો, કાં ન તનય પ્રિય મુજ ગૃહ આવ્યો—અંત્રો૦ પાછી ફરી ધેનુ વનમાંથી, બાળ મિત્ર જે હતા સંગાથી, કહે છે હરી ધરા મહિ ડુબ્યો ॥૧॥

रे म म प म प सां | ध् प म प ग् ग् रे सा प ध् प ध् सां
ऽ ऽ ऽ – ऽ ऽ ऽ | ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ
પ્ર ખ ર તા પ ર વિ | નો . સૌ . વિ ર મ્યો . કાં . ન ત ન
+ ૭ ૧ ૩ + ૭

सां सां रें | रें गं रें सां रें नी ध् प || म म म प ध् | प ध् सां
ऽ ऽ ऽ | ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ ऽ || – – ऽ ऽ – | ऽ ऽ ऽ
ય પ્રિ ય | મુ જ ગૃ હ આ . વ્યો . || પા છી ફ રી ધે | નુ . વ
૧ ૩ + ૭ ૧

सा रे नी सा प ध् सा सा रे सा रे ग् | रे नी सा ध् प ग् ग्
ન માં • થી બા • ળ મિ ત્ર જે • • | હ તા સં ગા થી કહેછે
૩ + ૭ ૧ ૩ +

रे सा सा | नी सा रे ग् रे सा रे नी ध् प |||
હ રી ધ | રા • • • મ હી ડુ • બ્યો •
૭ ૧ ૩

રાગ બાગેશ્રી

આ પ્રાચીન અને સુપ્રસિદ્ધ રાગ છે. આને "વાગીશ્વરી" એમ પણ કહે છે. આમાં ગંધાર, અને નિષાદ કોમલ આવે છે. આરોહમાં રિષભ પંચમ અલ્પ પ્રમાણમાં આવે છે. પ્રકૃતિ ગંભીર છે. શ્રૃંગાર અને શાંત રસ દેખાય છે. આરોહમાં પંચમ સીધો આવતો નથી. અવરોહમાં "નીધમપ્ધ" આવી રીતે આવે છે. આ રાગમાં પંચમનું પ્રમાણ તદ્દન થોડું છે. જો પંચમને એકદમ વર્જ કરીએ તો બાગેશ્રીનું સ્વરૂપ કાયમ રહી શકે છે. વાદી મધ્યમ છે અને સંવાદી પંડ્જ છે. આ રાગમાંથી ગુણીજનોએ ઘણા પ્રકાર ઉત્પન્ન કર્યા છે, ગાવાનો સમય રાત્રીનો છે. "ધંનીસામ" આ સ્વરોથી રાગનું સ્વરૂપ ખડું થાય છે.

આરોહ અવરોહ

सागमधनीसा सानीधमपधग् रेसा

રાગ-વિસ્તાર

१ धंनीसाम, ग्, रेसा

२ धंनीसाम, मधम, मपधग्, रे, सा

३ साम, ग्रेग्म, मधनीध, म, मपध, ग्म, मग्रेसा

४ ग्मधनीध, मधनीसांनीध, धनीध, म, ग्, रेग्म, साम ग्रेसा, नींसाधंनींसा

५ ग्मधनीसां, रेंसांनीसांनीध, सांनीधम, पधमग्रेम, ग्, मग्रेसाधंनींधंसा

સરગમ-ત્રિતાલ

सां नी ध सां नी ध म ध | सां नी ध प म ग् रे सा नीं सा
+ ७ १ ३ +

रे धं नीं सा ग् | म ध नी ध म ग् रे सा || ग् म म ध नी ध
७ १ ३ + ७

नी सां | नी ध म ध नी सां मं ग्ं रें सां नी रें सां | नी ध
१ ३ + ७ १

म ग् रे सा |||
३

રાગ બાગેશ્રી

લક્ષણ ગીત નં. ૨૯ ત્રિતાલ

બાગેસરી મધુર રાગિની, મૃદુલ ગની મધ્યમ અંશ સુહાત, પ્રથમ સુર કરત રૂચિર સંવાદ—અંત્રા૦ રસવાહિની શ્રૃંગાર કરૂણુ, સમય નિસજાન ગુની હરખી ॥૧॥

ધ ની ધ પ ધ | સાં ઽ ની ધ પ ગ ગ રે સા સા સા રે ધં

બા • ગે • સ | રી મ ધુ ર રા • ગિ ની મૃ દુ લ ગ

૭ ૧ ૩ + ૭

નીં | સા મ મ મ પ ધ પ મ ગ રે મ મ ધ મ ધ ની | સાં સાં નીં

ની | મ ધ્ય મ અં • • શ સુ હા • ત પ્ર થ મ સુ ર | ક ર ત

૧ ૩ + ૭ ૧

રેં સાં રેં ની સાં રેં સાં ની ધ મ || ગ મ ધ ની સાં ની | સાં ઽ

રૂ ચિ ર સં • • • વા • દ || ર સ વા • • હી | ની

૩ + ૭ ૧

ની સાં ની સાં રેં સાં ની ધ ધ ની સાં મ ગ રે | સાં ની ધ મ

શ્રૃં • ગા • • ર ક રૂ ણુ સ મ ય નિ સ | જા ન ગા ત

૩ + ૭ ૧ ૩

ધ ની રેં સાં ની ધ મ |||

ગુ • ની • હ ર ખી

+

રાગ બાગેશ્રી
ગીત નં. ૩૦ ત્રિતાલ

પાયલ બાજે ઝાંઝર પ્યારે, કૈસે આવું તોરે મિલના રે—અંત્રા૦ જાગ રહી મોરી સાસ નનંદરી, જીયા ડર પાવત રૈન અંધેરી ॥૧॥

म ग रे सा रे धं नीं | सा म म म प ध प ग॒ रे म ध ध प
○ ○ ○ — ○ ○ ○ | — ○ ○ ‿ ‿ ‿ ○ ○ – ○ ○ ‿
પા ય લ બા જે મો રે | ઝાં ઝ ર પ્યા • • • રે • કૈ સે આવું
\+ ૭ ૧ ૩ + ૭

ध नी ध म | म प ध प ग॒ रे ग॒ म || ग॒ म ध नी सां सां रें
‿ ○ ○ ○ | ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ || ○ ○ ○ ○ — ○ ○
• • તો • | રે • મિ લ ના • રે • || જા • ગ ર હી મો રી
૧ + ૭

सां रें ग॒ं रें सां नी रें सां ऽ नी ध ध ध प ध नी सां नी ध |
‿ ‿ ○ ○ ○ ○ ‿ ‿ ‿ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ |
સા • • સ ન નં દ • રી • જી યા ડ ર પા • વ ત |
૧ ૩ + ૭

म म प ध प ग॒ रे ग॒ म |||
○ ‿ ‿ ○ ○ ○ ○ ○ ○ |||
• રૈ • ન અં ધે • રી • |||
૧ ૩

રાગ બાગેશ્રી
ગીત નં. ૩૧ ત્રિતાલ

ઋતુ બસંત આજ ફૂલ રહીલી, કુસુમ બકુલ મોગરા ચમેલી—અંત્રા૦ નૂતન પલ્લવિત ધોહત તરુવર, કૂજત કોકિલ પંચમ સુરવર, શીતલ મંદ સુગંધ પવન બહ, પૂરનચંદ્ર લખી હોત મુદિત મન ॥૧॥

सा ध ध प ध नी नी ध म | म प ध प ग् ग् रे सा सा सा
આ નુ ભ સં • • ત આજ | કૂ • લ ર હી • લી • કુ સુ
+ ૭ ૧ ૩ +

सा रे नीं सा धं नीं | सा म म म प ध प ग् रे || म म प म
મ ખ કુ લ મો • | ગ રા ચ મે • • • લી • || નૂ ત ન પ
૭ ૧ ૩ +

रे ग् म म | म ध नी सां सां सां सां सां रें सां रें सां नी
• લ્લ વિ ત | સો હ ત ત રૂ વ ર કૂ • જ ત કો •
૭ ૧ ૩ ૭

सां नी ध | म प ध प ग् रे ग् म ध नी सां मं गं रें सां सां |
• કિ લ | પં • ચ મ સુ ર વ ર શી • ત લ મં • દ સું
૧ ૩ + ૭

नी सां गं रें सां नी सां नी ध ग् म ध सां रें नी ध | म ध
ગં • • ધ પ વ ન ખ ૯ પુ ર ન ચં દ્ર લ ખી | હો •
૧ ૩ + ૭ ૧

नी सां नी ध ग् ग् रे सा |||
• • ત મુ દિ ત મ ન
૩

રાગ બાગેશ્રી

ગીત નં. ૩૨ ત્રિતાલ

શશી પૂર્ણું ઉગ્યો એવો ગગને, ખિલવે ચકોરો કમળ દળોને, વિરહી મતને તાપદશો—અંત્રો૦ શીતળ મંદ પવન તરૂ ઝુલવે, કુસુમ સુગંધ ફોરી મન રીઝવે, અમિત જીવને જીવન શો ॥૧॥

ધ પ પ ધ ની ધ પ ગ ગ રે સા | મ ધ પ ધ સાં સાં સાં સાં
શ શી પૂ • • ર્ણું ઉ ગ્યો • એ • | વો ગ ગ • ને ખિ લ વે
+ ૭ ૧ ૩ +

રેં ની ની ધ મ | પ ધ પ મ ગ રે મ મ મ ધ ધ ની પ ધ |
ચ કો • રો • | ક મ ળ દ ળો • ને વિ ર હી મ ન ને • |
૭ ૧ ૩ + ૭

ધ ની સાં રેં સાં રેં ની ધ મ ‖ મ મ મ ધ ની ધ ની | સાં સાં
તા • • • પ દ શો • • ‖ શી ત ળ મં • દ પ | વ ન
૧ ૩ + ૭ ૧

સાં સાં ની ધ ની સાં ધ ની સાં મ ગ રેં સાં ની સાં | રેં ગ રેં
ત રૂ ઝુ • લ વે કુ સુ મ સુ ગં • ધ ફો • | • • રી
૩ + ૭ ૧

सा रे नी सा नी ध ध ध ध ध नी प ध | ध नी सा रे सा रे
० ० ० ० ० ० ० ० ० – ० ० ० | ० ०
મ ન રિ ઝ વે • ભ્ર મિ ત જી વ ને • | જી • • • વ ન
૩ + ૭ ૧

सा नी ध म |||
શો • • • |||
૩

રાગ દુર્ગા

આ એક આધુનિક રાગ છે. પ્રાચીન ગ્રંથોમાં આ રાગ દેખાતો નથી. કર્ણાટકી સંગીતમાં આ મેલનો એક રાગ છે તેથી અનુમાન બાંધી શકાય છે કે કર્ણાટકી સંગીતમાંથી હિંદુસ્તાની સંગીતમાં આ રાગ આવ્યો હશે. આ રાગમાં થોડા થોડા ફેરફાર કરવાથી ઘણા રાગો ઉત્પન્ન થઈ શકે છે. આ રાગમાં બધા સ્વરો શુદ્ધ આવે છે. ગંધાર, અને નિષાદ સ્વર વર્જ્ય છે. વાદી ધૈવત સંવાદી રિષભ છે. જાતી ઔડવ છે. પ્રકૃતી ગંભીર હોવાથી સાંધિક ઇશ્વર પ્રાર્થના માટે આ રાગ બહુ અનુકુળ છે. રિષભ, પંચમ, ધૈવત આ ત્રણે સ્વરો રાગના પ્રાણ સમાન છે. રેપ, મપધમરે સ્વરોથી રાગનું સ્વરૂપ ખડું કરી શકાય છે, પ્રચારમાં દીવસ, રાત્રે ગવાય છે.

આરોહ–અવરોહ

सारेमपधसा–साधपमरेसा

રાગ વિસ્તાર

१ सा, धंधंसा

२ सारे, मरे, सारेधंसा,

३ रेपमप, पधमरेसारे, धंसा

४ रेमपध, पध, पमरेसारे, मरेधंसा

५ सारेमपध, सा, धसारे, साधम, पधमरे, धंसा,

६ मपधसारेधसा, रे, साधम, पधपमरे, मपध, मरे, पमप धमरे, सारेधंसा,

સરગમ-ત્રિતાલ

प ध प म रे सा रे | धं सा रे प म प ध प ध म प ध सा |
० ० ० – ० ० ० | ० — ० ० ० – ० ० ० – ० ० ० |
\+ ७ १ ३ + ७

रे सा ध प म रे सा || म म प ध सा ध सा | ध सा रे म रे
० — ० ० ० ० ० || ० ० ० ० ० ० — | ० ० ० ० ०
१ ३ + ७ १ ३

सा रे सा रे सा ध सा ध प ध | प म प म रे म रे सा |||
० – ० ० ० ० ० ० ० ० | ० ० ० ० ० ० ० ० |||
\+ ७ १ ३

રાગ દુર્ગા

લક્ષણ ગીત નં. ૩૩ એકતાલ

ગાવત દુરગા રાગિની ઓડવ સુર શુદ્ધ બની, વરજીત ગ-ની અત શોભિની—અંત્રા૦ વાદી સુર વર ધૈવત, સંવાદી દ્વિતિય કહત, ધીર વીર અત ગંભીર, સમય કહત દિન યામિની ।।૧।।

ध म म प ध म रे सा धं सा | रे म म प प प म प ध प |
− ∪ ० ० ० − ० ० ० ० | − ० ० ० ० ० ० ० ० − |
ગા વ ત દુ ર ગા રા • ગિ ની | ઓડ વ સુ ર શુ • દ્ધ ળ ની |
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૬

ध सां ध रें सां ध प ध म प ध प म रे सा रे || म म प ध
० ० ० ० ० ० ० ० ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ || − − ० ०
વ ર જી ત ગ ની અ ત શો • • • ભિ • ની • || વા દી સુ ર
૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩

सां ध सां सां सां | ध सां रें सां रें सां ध प म | ध म प म
० ० — ० ० | − — − ० ० ० ० ० ० | − ० − ०
વ ર ધૈ વ ત | સં વા દી દ્વિ તી ય ક હ ત | ધી ર વી ર
+ ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬ ૧ + ૩

ध प म रे सा | धं सा रे म प ध ध सां ध सां रें सां ध प म प |||
० ० ० − ० | ० ० ० ० ० ० ० ० ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ ‿ |||
અ ત ગં ભીર | સ મ ય ક હ ત દિ ન યા • • • મિ • ની • |||
+ ૫ ૬ ૧ + ૩ + ૫ ૬

રાગ દુર્ગા

ગીત નં. ૩૪ ત્રિતાલ

જીવનકે મમ પ્રાન સખારે, સુંદર માધવ નંદ દુલારે —અંત્રા૦ તન મન ધન સબ તુમપર વારે, છાંડ દિયે સુખ જેહિ જન પ્યારે ॥૧॥

रे प प प ध प म प ध | म रे सा धं सा सा रे म म प ध
ઌ • વ ન કે • • • મ મ | પ્રાન સ ખા • રે સું દ ર મા ધ
\+ ૭ ૧ ૩ + ૭

सा | ध सा रे सा ध प म प ध प म रे सा रे || म म म म
વ | નં • • • દ દુ લા • • • રે • • • || ત ન મ ન
૧ ૩ +

प प ध प ध | सा सा सा सा ध सा सा ध सा रे म रे सा
ધ ન સ ખ • | તુ મ પ ર વા • રે છાં • ડ દિ યે •
૭ ૧ ૩ + ૭

ध प | ध सा ध प म प ध प म रे सा रे |||
સુ ખ | જો હિ જ ન પ્યા • • • રે • • •
૧ ૩

રાગ દુર્ગા

ગીત નં. ૩૫ ત્રિતાલ

મન મોહન જા જા હોરી ખેલન, કરન પિચકારી લૈ હો રંગ ભરિલી—અંત્રા૦ રંગ ભરી મૂરત મોહનકી અત, પ્યારી લાગી મોરે નૈનનકો રસીલી ॥૧॥

, धं सा रे म प | ध ऽ प म म प म ध प म रे सा धं सा सा
મ ન મો હ ન | જા • • • જા • • હો • ખે લ ન ક ર ન
૭ ૧ ૩ + ૭

रे ध प | ध सा ध सा रे सा ध म प ध प म रे सा || म म
પિય • | કારી લૈ • • • હો રં • ગ • ભ રી લી || રં ગ
૧ ૩ + +

प ध सा सा सा | ध सा रे म रे सा सा ध सा रे सा ध म
ભ રી મૂ ર ત | મો • હ ન કી અ ત પ્યા • • • રી લા
૭ ૧ ૩ + ૭

म रे म प म | प ध प ध सा ऽ ध सा रे सा ध सा ध प म
ગી • મો • • | રે • • નૈ • • ન • ન • કો • • • ર
૧ ૩ +

रे सा |||
સીલી

રાગ દુર્ગા

ગીત નં. ૩૬ ત્રિતાલ

અખિલ જગત જનની તું દેવી, મહિષાસુર મર્દિની, ભવ તારિણી, ત્રિવિધ તાપ મનના દે શમવી—અંત્રો૦ અસુર પતિત મય થઈ આ ધરણી, ભાવ ભક્તિ હરિ સેવા ન કણી, દલન કરી અરી મન દે રિઝવી ॥૧॥

प ध प म रे सा रे प म | प ऽ म प ध सां ध प म म ध प
o o o o o o o ‿ ‿ | - o o ‿ ‿ o ‿ ‿ o o ‿ ‿
અ ખિ લ જ ગ ત જ ન • | ની તું દે • • વી • • મ હી •
\+ ૭ ૧ ૩ +

ध म म रे सा | रे प म रे सा धं सा सा रे म रे म प म प ध ||
- o o o o | o o o o o o o o o o o o o o o o
શા સુ ર મ • | દિં ની ભ વ તા • રિ ણી ત્રિ વિ ધ તા • પ મ ન ||
૭ ૧ ૩ + ૭

ध सां ध सां रें सां ध प म प ऽ || म म म प प प ध प ध |
o o ‿ ‿ ‿ ‿ o o ‿ o ‿ || o o o o o o o ‿ ‿ |
ના • દે • • • શ મ વી • || અ સુ ર પ તિ ત મ ય • |
૧ ૩ + ૭

सां सां सां ध रें सां ध सां ध सां सां रें सां | ध सां रें सां
o o — o o — o o o — o o o | ‿ ‿ ‿ ‿
થ ઈ આ ધ ર ણી ભા • વ ભ ક્તિ હ રી | સે • • •
૧ ૩ + ૭ ૧

ध प म ध प रे म रे सा रे म प ध | ध सां ध सां रें सां ध
o o o o - o o o o o o o o | o o ‿ ‿ ‿ ‿ o
વા • ન ક ણી દ લ ન ક રી • અ રી | મ ન દે • • • રી
૩ + ૭ ૧ ૩

प म प ऽ |||
o ‿ o ‿
ઝ વી • |||

રાગ ભૈરવી

આના જેટલી સુપ્રસિદ્ધ રાગીણી બીજી કોઈ નથી. પ્રાચીન ગ્રંથોમાં ભૈરવી રાગમાં રે,ગ,ધ,ની, કોમલ કહે છે. અથવા આના બધા સ્વરો કોમલમાં ગાવાનો પ્રાચીન રિવાજ છે પણ આજકાલ ગુણીજનો પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે બાર સ્વરો દાખલ કરીને ગાય છે અને તે મધુર લાગે છે. આ રાગીનીને જલસાના અંતમાં ગવાય છે. તેની પછી કોઇ પણ રાગ ન ગવાવો જોઇયે એવો ગુણીજનોના મત છે. આ પુસ્તકમાં રે ગ ધ ની કોમલવાળા ગીતો લખ્યાં છે. અને તે તેનું ખરૂં સ્વરૂપ છે. ભૈરવીના સ્વરોમાં ગુણીજનોએ ઘણા પ્રકાર નક્કી કર્યા છે. વાદી ધૈવત સંવાદી ગંધાર, ગાવાનો સમય "भैरवी सर्वदा सुखदायिनी" એ પ્રમાણે કોઇ પણ સમયે ગાઇ શકાય છે. પણ શાસ્ત્રોક્ત સમય પ્રાતઃકાલ છે.

આરોહ અવરોહ

सारे गमपधनीसा सानीधपमगरेसा

રાગ–વિસ્તાર

१ सा, धनींसारेसा । रे, सानींधनींसारे, सा

२ सागमप, धपमप, धमपधप, धपगम, गरेसा

३ नींसागमपधप, नीधपमप, धपमगम, सागमप, मगरेसा नींधनींसा

४ गमधनीसारे, सानीधनीसा, ग रे सा, धनीसानीधप, नीधप, गमप, धपमपगम गमपमगरेसा

સરગમ-એકતાલ

ध् प ध् म प ग् म ग् रे सा नीं | धं नीं सा रे ग् म ग् रे सा |
१ + ३ + ५ ६ १ + ३ + ५ ६

ग् म ध् नी सां नी ध् प ग् म || म ग् म ध् नी सां नी सां
१ + ३ + ५ ६ १ + ३ + ५

रें सां | ध् नी सां मं गं रें सां नी ध् प | सां सां नी ध् प म
६ १ + ३ + ५ ६ १ + ३ +

म् रे सा नीं सा |||
५ ६

રાગ ભૈરવી

લક્ષણ ગીત નં. ૩૭ ત્રિતાલ

મધુર ભૈરવી રાગિની, સુર લાગત મૃદુ રિ, ગ, ધ, ની, પ્રાત સમય ગાવત ગુની—અંત્રા૦ ધ-ગ વાદી સંવાદિની, ભક્તિ રસ શ્રૃંગારિની, શિવ ભામિની પૂજત નિત, શંકર હિમ ધવલ શિખર ॥૧॥

ध ध् प म ग् प | म प म ग् सा रे नीं सा | ग् ग् म ऽ म ग् |
મ ધુ ર ભૈ • ર | વી • • • રા • ગિ ની | સુ ર લા ગ ત |
१ + १ + १ +

म प म ग् रे् सा | प ऽ प ध् प म | प ध् नी सां ध् प ग् म ||
મૃ દુ રિ ગ ધ ની | પ્રા ત સ મ ય | આ • • • વ ત ગુ ની ||
૧ + ૧ + ૧ +

ध् म ध् ऽ नी ऽ | सां सां नी सां ग् रे् सां | नी ऽ नी ऽ सां
ધ ગ વા દી | સં • વા • • દી ની | ભ • ક્તિ ર
૧ + ૧ + ૧ +

सां | नी सां रें सां नी ध् प | प प म प ध् प म | ग् प म ग्
સ | શ્રૃં • • આ • રિ ની | શિ વ ભા • • મિ ની | પૂ • જ ત
૧ + ૧ + ૧ +

रे् सा | नीं सा म् म ध् नी | सां ध् म रे् नीं सा |||
નિ ત | શં • ક ર હિ મ | ધ વ લ શિ ખ ર |||
૧ + ૧ +

રાગ ભૈરવી

ગીત નં. ૩૮ ત્રિતાલ

સુમિર સુમિર નિત રામ નામકો, મિટત કઠિન દુખ ભવ રજની કો—અંત્રા૦ સુર અસુરન કો નામહી તારે, કઇ પતિતન ભવ પાર ઉતારે, લૈ પ્યારે તજી ગરબ માનકો ા૧ા

सा ग़ रे़ सा धं धं सा रे़ | म ग़ म प ध़ प म प प प ध़ म
સુ મિ ર સુ મિ ર નિ ત | રા મ ના • • મ કો મિ ટ ત ક હિ
\+ ૭ ૧ ૩ + ૭

प ग़ म | प नी ध़ प म ग़ ग़ प म ग़ || ध़ ध़ ध़ ध़ ध़ म ध़
ન હુ ખ | ભ વ ર જ ની • કો • • • || સુ ર અ સુ ર ન કો
૧ ૩ + ૭

नी | सां सां सां नी सां रें सां नी नी नी नी सां सां सां सां |
• | ના મ લિ તા • • રે ક ર્ણ પ તિ ત ન ભ વ |
૧ ૩ + ૭

नी सां गं रें सां ध़ प ग़ रे़ सा नी सा | प नी ध़ प म ग़ ग़
પા • • ર ઉ તા રે લૈ પ્યા રે ત જી | ગ ર બ મા • ન કો
૧ ૩ + ૭ ૧ ૩

प म ग़ |||
• • •

રાગ ભૈરવી

ગીત નં. ૩૯ ત્રિતાલ

હરવા ફુલવન ગુંદે લાવોરી, ગુંદે લાવોરી માલનીયા મોરી—અંત્રા૦ રંગ રંગકે કુસુમ સુવિકસિત, સોતહ સુંદર કંઠ હરી ॥૧॥

सा ग॒ ग॒ म प म ग॒ रे॒ सा धं॒ नी॒ | सा ग॒ म ग॒ म ध॒ नी॒ सां

હા ર વા • • કુ લ વ ન ગું દે | લા વે રી ગું દે લા વે રી

+ ૭ ૧ ૩ + ૭

नी॒ सां रें॒ सां नी॒ | ध॒ प म प म ग॒ रे॒ सा || ध॒ म ध॒ नी॒ सां

• મા • • • | લ ની યા • • • મો રી || રં ગ ર • •

૧ ૩ +

सां सां नी॒ | सां ग॒ रे॒ सा ध॒ नी॒ ध॒ प रे॒ सा नी॒ नी॒ सा रे॒ सा

ગ કે • | કુ સુ મ સુ વિ ક શિ ત મો હ ત સું • • •

૭ ૧ ૩ + ૭

नीं॒ ध॒ | ध॒ नी॒ सां नीं॒ ध॒ प म प प ग॒ |||

દ ર | કં • • • દ હ રી • • • |||

૧ ૩

રાગ ભૈરવી

ગીત નં. ૩૦ ત્રિતાલ

મોહિત વ્રજ બાળા નિરખીને, ગિરિધર માધવ શ્યામ હરીને—અંત્રા૦ વદન ચંદ્રમા જોઇ ઉલસી, વિસરી ગોપી ગૃહ કુમુદિની શી, ઉલસી છોડી શિશુ પતીને ॥૧॥

सा ग़ म प म प म ग़ सा रे | सा ऽ सा ग़ प म प म ग़ प
મો · હિ ત વ · જ · આ · | ળા નિ ર ખીને · · · ગિ
\+ ७ १ ३ +

प प प ध़ प ग़ म | प ध़ नी सां नी सां ध़ नी ध़ प म ग़ म ||
રી ધ ર મા · ધ વ | શ્યા · · · મ હ રી · · · ને · · ||
७ १ ३

ध़ ध़ म ध़ नी सां नी सां | ध़ नी सां ध़ नी सां नी नी नी
વ દ ન ચં · · દ્ર મા | જો · ઇ ઉ લ સી વિ સ રી
\+ ७ १ ३

सां सां | नी सां ग़ सा ध़ ध़ प प प प ध प ग़ म | प ध़ नी
ગો પી | ગૃ હ કું મુ દિ ની શ્રી ઉ લ સી છો · ડી · | શિ શુ પ
१ ३ + ७ १

सां ध नी सां नी ध़ प म ग़ |||
તી ને · · · · · · · |||
३

સંગીત પ્રકાશન મંડળ

મુંબઈ : અમદાવાદ

સદસ્ય

૧. પ્રો. શંકરરાવ અ. વ્યાસ — મુંબઈ

૨. ,, નારાયણરાવ અ. વ્યાસ — ,,

૩. ,, બળવંતરાવ સા. કંમનૂરકર — ,,

૪. ,, વસંતરાવ ય. રાજોપાધ્યે — ,,

૫. ,, ગોપાળરાવ આ. જોશી — અમદાવાદ

૬. ,, શંકરરાવ દ. ગદ્રે — ,,

